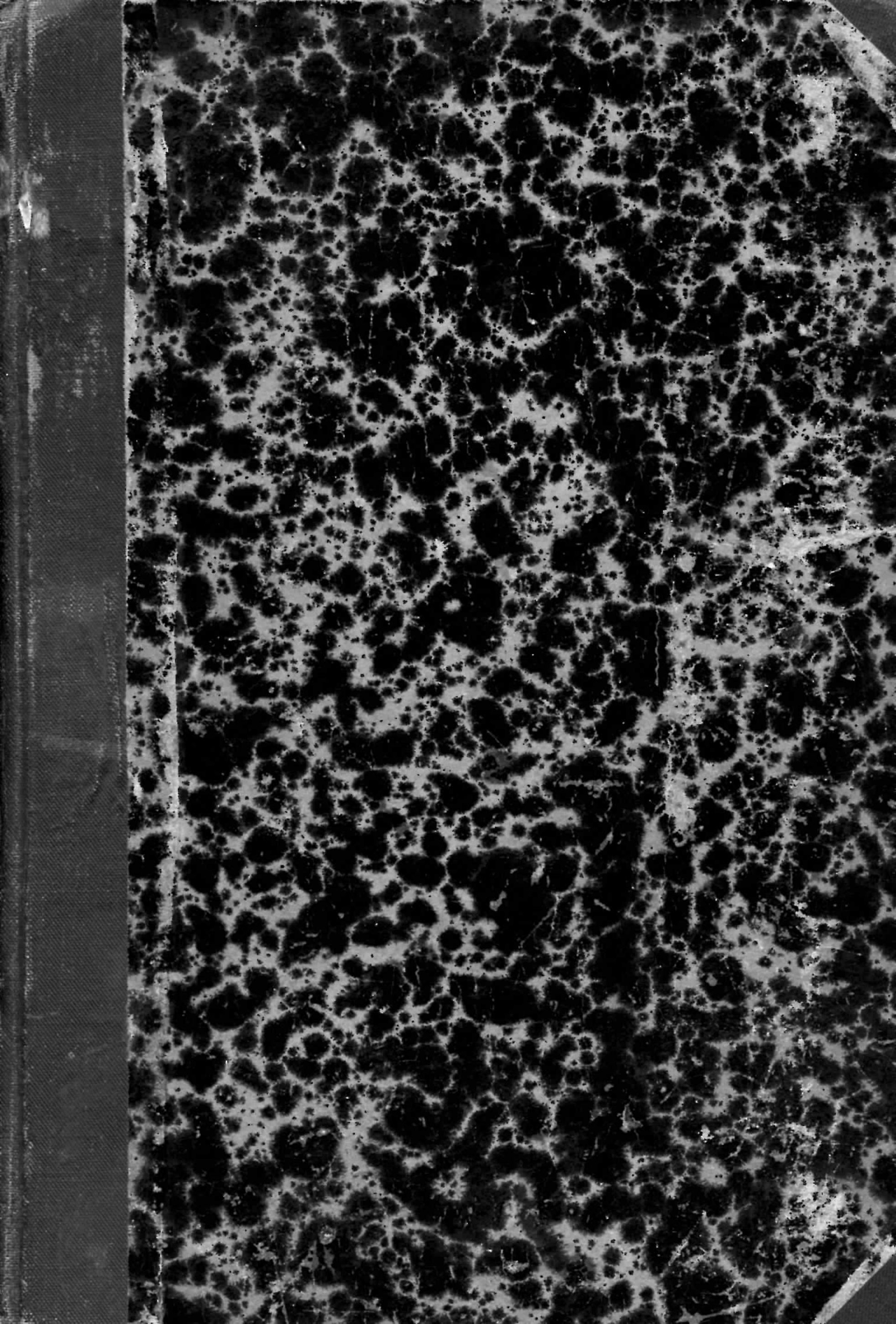

KARAVANA

WILHELM HAUFF

Pošla pustinjom velika karavana. Po nedoglednim dolinama, koje su samim pijeskom posute, čuješ već iz daleka zvona na devama i konjima; gusti oblaci pijeska zastiru ti daleki pogled, a kad se malo zrak pročisti, opaziš u daljini bljesak sjajnog oružja. Tako se pričinja put karavane. Obično se jaši na lijepim arapskim konjima. Tijelo im pokrito krznom tigra, na jasno crvenim uzdama sjaje se srebrena zvonašca, a na glavi konja titra perjanica. Jahač se pričinja veličanstvenim, a i njegovo odijelo odgovara posvema konjevoj opremi. Bijeli turban, zlatom bogato izvezen, kiti mu glavu; halja i široke nogavice crvene se jasno, a zavinuti mač sa bogato urešenim drškom, visi mu kraj noge. Turban je spustio duboko u lice, koji sa onim crnim očima, koje se ispod tamnih vjeđa i trepavica pomilju, daju mu divlji značaj. Kada je jahač jedno pedeset koraka pred stražom karavane, pobrza svoga konja i u tili je čas pred svojim vođom. Kad se sastanu, privuku naprijed svoje sulice i čuje se glas: „Što ćete?“ „Mislite li, da će jedan jedini čovjek vašu karavanu napasti?“ Zasramljeno povuku stražari svoje sulice, a vođa brzo poleti nepravcima i upita: „Tko je gospodar karavane?“ „Ona sastoji od više trgovaca, koji su bili u Meki, a sada se vraćaju svojim kućama.“

„Dovedite me do trgovaca!“ umoli stranac.

„To nije moguće,“ odvrati vođa, „jer mi bez prestanka moramo naprijed; trgovci su od nas najmanje

četvrt ure hoda. Pričekajte jedino, dok se utaborimo, tad ćete se moći s njima sastati.“

Stranac nije odgovorio ništa, nego izvadi jedino svoj dugi čibuk, koji je bio prikopčan na sedlu i zapuši gustim dimom. I tako je jašio sa vođom karavane. Ovaj nije znao s kim ima posla, a bilo mu je malo teško upitati: tko je on? Kako li se zove? I kad bi o čem govorili n. pr. Vi pušite lijepi duhan ili Vaš konj ima dobar korak, odgovorio bi stranac jedino sa da ili ne. Napokon su došli na mjesto, gdje će biti objed. Sad se tu porazmjestiše. Trideset natovarenih deva iđahu praćene oboružanom stražom. Iza tih dojahaše na lakim konjima pet trgovaca, čija je i bila karavana.

To bijahu ponajviše stariji ljudi, jedino jedan između njih bijaše nešto mlađi. Taj je bio veseo i živahniji od ostalih. I napokon veliki i dugi niz deva završi vod karavane.

Tu ponamjestiše šatore, a deve i konje privezahu oko njih. U sredini bijaše veliki šator od modre svile. Tamo je predveo vođa stranca. Kad dođoše unutar, opaziše pet trgovaca, koji sjeđahu na jastucima bogato zlatom urešenima. Crni robovi davahu im hranu i pilo.

„Tko je to?“ upita najmlađi trgovac.

A prije, nego li je mogao vođa odgovoriti, reče stranac:

„Ja se zovem Selim Baruch iz Bagdada. Na putu u Meku bijah oplijenjen, po nekoj razbojničkoj družini nu ipak im sretno iz šaka umakoh. Veliki mi je prorok dozvolio ćuti glas vaših zvona, pa sam se približio vašoj karavani. Dozvolite mi, da u vašem društvu putujem. Ja nijesam zao čovjek, vaš ću trud naplatiti, jer sam nećak velikoga vezira.“

Najstariji trgovac progovori: „Dobro nam došao, Selim Baruch! Sjedni uz nas i jedi s nama!“

Selim Bauch sjedne k njima i blagovaše s njima. Iza jela pospremiše robovi posuđe, a prinesoše duge čibuke i turski šerbet. Trgovci su jeli mučke, gledajući one guste dimove kako se u zrak dižu, a tad ih opet ponestaje. —

Mlađi trgovac prekine napokon tu tišinu: „Ovako već oko stola i na konjima sjedimo puna tri dana. Još si nikako ne znamo ma čime prikratiti vrijeme. Meni je već dosadno, jer sam naučan iza jela gledati ples i slušati lijepe glasove glazbe. Čim bi dakle mogli prikratiti svoju dosadu?“

Ostali su trgovci još uvijek šutjeli, dok će napokon stranac: „Ako mi je dozvoljeno, ja ću nešto predložiti. Na svakoj stanici mogao bi redimice od nas svaki po nešto pripovijedati. To bi nam doista vrijeme prikratilo.“

„Selim Baruch je pravo rekao,“ reče Ahmet, najstariji trgovac.

„Ako mi dozvolite, ja ću prvi otpočeti.“

Svi se trgovci malo približiše, a stranac sjedne među nje. Robovi puniše neprestano vrčeve i duge čibuke i donašahu žeravice, da si duhan upale. Selim okrijepi svoje grlo čašom šerbeta, poredi malo brkove i reče: „Ja ću vam pripovijedati o kalifu rodi.“

Pripovijest o kalifu rodi.

I.

Kalif Kasid u Bagdadu sjeđaše jednoga lijepoga podneva udobno na svojoj sofi. Malo je spavao, jer bijaše prekrasan dan. On je pušio na čibuk od ružična drva, a pio kavu, koju bi mu čas na čas donašao rob, gladeći pri tom svoju sijedu bradu. Po tom sudimo, da je kalifu dobro išlo. U to doba bilo je s njime moguće govoriti, jer je bio blag i dobar. To je dobro znao vezir Manzor, pa ga je zato i tada posjećivao. I toga dana

došao je vezir, ali vrlo zamišljen. Kalif ostavi na čas čibuk i zapita ga: „Što ti je, da si tako mrka lica?“

Veliki vezir prekrsti ruke na prsa, smjerno se nakloni i odgovori: „Gospodaru! Ni sâm ne znam, čemu sam tako sumoran. Nu jedino vidjeh pred Vašima vratima nekoga kramara, koji je nosio vrlo lijepe stvari, pa mi je žao, da nemam odviše novaca.“

Kalif je već davno želio nagraditi velikog vezira, te odmah pošalje crnoga roba, da pozove ovoga kramara, neka bi došao gore. Rob se brzo sa kramarom vrati. Ovaj bijaše malen čarobnjak, crnomanjasta lica i u trošnom odijelu. On nosaše kovčeg u kojem bijaše različne robe. Biseri i prstenje, bogato urešene puške, vrčevi i češljovi. Kalif i njegov vezir izabirahu među robom i kalif kupi sebi i veziru lijepu pušku, a ženi vezirovoj lijepi češalj. Kad je kramar hotio, da zatvori kovčeg, opazi kalif još jednu ladicu i upita, da li je i tu kakova roba. Kramar izvuče ladicu, a u njoj nađoše škatuljicu sa crnim praškom i papirić na kojem stajaše čudnovato pismo. To nije znao ni kalif ni vezir pročitati.

„Ja sam ovo dobio od jednoga trgovca u Meki,“ reče kramar, ni sâm ne znam, što je u njima. Vama ću ih rado prodati, ma uz koju cijenu, jer neznam što bi s tim počeo.“

Kalif kupi i tu škatuljicu i spremi je u svoju biblioteku, jer je on rado skupljao knjige, pa makar ih i ne znao čitati. Sad smišljaše: tko li bi to znao pročitati, pa upita vezira, da li on koga poznaje?

„Milostivi gospodaru!“ odvrati vezir, „na velikoj džamiji stanuje jedan čovjek; zove se učeni Selim, on razumije sve jezike, pozovi ga k sebi, neka ti to rastumači.“

U čas je i učeni Selim došao.

„Selime,“ reče mu kalif, „kažu ljudi da si ti vrlo učen. Zaviri malo u ove spise, da li ih ti razumiješ. Budeš li znao pročitati, dobit ćeš novu odjeću, a ne budeš

li, dobit ćeš 25 batina po tabanama, jer nijesi zaslužio, da te nazivlju „učeni Selim.“

Selim se nakloni i reče: „Tvoja volja, gospodaru!“ Selim je dugo promatrao pismo i reče napokon: „To je latinski, ako nije, a ti me objesi.“

„Pa ako je i latinski, kaži nam, što piše,“ reče mu kalif.

Selim počne prevađati: „Čovječe, ako ovo nađeš hvali Alahu na njegovoj milosti. Tko ovaj prašak iz ove kutijice u nos povuče, a uz to izgovori riječ: Mutabor, taj se može pretvoriti u svaku životinju i tad će shvaćati njihov govor. Ako li se želi opet preobraziti u čovjeka, neka se samo tri puta obazre k Meki i izgovori onu riječ. No čuvaj se, da se za to vrijeme ne smiješ, jer će sva čarolija izgubiti vrijednost i ti ćeš ostati na uvijeke životinja.“

Kad je to Selim pročitao, bijaše kalif posve zadovoljan. On mu zapovjedi, da o tom nikom ne kazuje, te mu daruje obećano novo odijelo. Veziru pako reče: „To sam dobro kupio! kako bih se veselio, da postanem životinja! dođi sjutra odmah k meni. Pokušat ćemo s ovim praškom, da vidimo, što se u polju i brdu govori.“

II.

Jedva što je sunce ogranulo, već je bio vezir kod kalifa. Kalif metne onu čarobnu kutijicu u pas i pođe sam sa velikim vezirom. Za njima u velikoj daljini iđaše pratnja. Ponajprije iđahu po velikim kalifovim vrtovima, nu ne nađoše nigdje ništa živućega, da svoj pokušaj učine. Vezir napokon predloži, da pođu k potoku. Tamo je bilo uvijek mnogo roda.

Kalif privoli taj prijedlog i oni pođu k potoku. Tek što su došli k potoku, opaze jednu rodu, koja je svojim dugim kljunom po potoku brčkala i valjda žabe tražila. U zraku je pako lebdila druga roda.

„Tako mi moje brade“, reče vezir, ova dva dugonošca mora da se lijepo razgovaraju, kako bi bilo, da im čujemo njihov razgovor?

„Pravo ste rekao“, odvrati kalif. „Nu ponajprije ćemo još jednom ponoviti, kako ćemo se pretvoriti u ljude. Jest! Tri puta se nakloniti k Meki, tad izgovoriti riječ Mutabor, a tad smo opet ja kalif, a ti vezir. Ali ni za Boga se ne smiješ smijati, jer smo tad izgubljeni“.

Dok je to još kalif govorio, saleti iz visa ona druga roda na zemlju. Brzo izvuče kalif kutijicu iz pasa, srkne dobro, pruži je veziru, koji isto učini, a tad obojica viknuše: Mutabor!

Tada se utanje njihove noge i postadoše tanke i crvene; lijepe žute papuče kalifa i njegovog vezira pretvoriše se u nepravilne noge; ruke postadoše krila; vrat se produljio; brade nestalo, a tijelo im sve prekriveno perjem. —

„Vi imate vrlo lijepi kljun, gospodine veziru“, reče kalif čudno. „Tako mi prorokove brade, ovakova što još nijesam vidio u svom životu!“

„Hvala najpokornije“, odvrati veliki vezir, pri čem se je duboko naklonio.

„Nu kad bih smio ustvrditi, vi još sada ljepše izgledate, nego dok ste bio kalif. Nu pođimo, da posjetimo naše drugove, pa ćemo vidjeti, da li smo mi prave rode“. U tom bijaše i druga roda na zemlju sletjela. Tad si je kljunom čistila perje, uredila rep i krila i pođe k onoj rodi, koja je bila u bari. Ove dvije nove rode požuriše se k njima i za čudo počeše ovaj govor:

„Dobro jutro, gospođo dugonoga! Zar već tako rano na polju?“

„Lijepa hvala, drago klepetalo! došla sam na mali zajutrak. Bi li vas mogla poslužiti polovicom gušterice ili možda žabicom?“

„Hvalim; danas baš nijesam pri teku. Ja dolazim s drugoga razloga ovamo. Danas moram pred gostima svoga oca plesati, pa ću se ovdje na livadi malko vježbati“.

I u tom korakne mlada roda u polje. Kalif i Manzor gledahu ih čudnim očima. Kada je pako u lijepom stavu stajala na jednoj nozi i krilima amo tamo lepršala, bijaše svemu kraj. Kalif se grohotom nasmijao, a rode završile ples.

Tad reče kalif: „To bijaše ugodna zabava, koje nije moći ni zlatom naplatiti. Šteta, što ih je naš smjeh pobunio, možda bi te lude životinje još i pjevati počele!“

Sad se sjeti veliki vezir, da je smjeh za to vrijeme najstrože zabranjen. Rad toga se obojica zabrinuše.

„Tako mi Meke i Medine, to nije bilo dobro! Zar da uvijek ovako ostanemo? Promisli malo, kako se kaže ona riječ. Ja je se nikako ne mogu sjetiti“.

„Tri put se moramo okrenuti Meki i tad izgovoriti: Mu — Mu — Mu —“.

Oni se obrnuše k Meki i nakloniše se, da su im dugi kljunovi do zemlje dosegli. Ali jao! Čarobnu onu riječ posve su izgubili iz pameti i kolikogod je kalif čekao na vezira, da riječ izgovori, on je uvijek samo govorio: Mu, Mu i ništa više. Svako sjećanje, kako se ta riječ izgovara, ispalo im iz glave. Oni dakle moraju ostati vječno rode? . . .

III.

Tužno tumarahu ova dvojica kroz polja i livade, ni sami nijesu znali, što da počnu. Iz ove kože nikud i nikamo. U grad nijesu mogli, da se tamo jave, a tko bi i rodi vjerovao, da je kalif. Pa kad bi mu i vjerovali, zar bi grad Bagdad hotio imati rodu za glavara?

Tako su lutali više dana hraneći se poljskim biljem, koje ni pravo jesti nijesu mogli, jer im je predug kljun. Gadili su im se gušteri i žabe, jer mišljahu, da će ova-

kovom hranom želudac pokvariti. Njihovo najveće veselje bijaše, da su mogli letjeti, pa su često letjeli nad gradom Bagdadom.

Prvih dana opaziše u gradu Bagdadu velike nemire i žalost. I slučajno četvrti dan sjeđahu oni baš na krovu kalifove palače, a k njoj se približavaše velika sjajna povorka. Bubnjevi i trublje tutnjiše ulicama, a neki čovjek u grimiznom plaštu, koji je bio zlatom iskićen, sjeđaše na lijepom konju, a oko njega same sluge i dvorjanici. Po Bagdada diglo se na noge i svi iz sveg grla viču: „Živio Mizra! Gospodar Bagdada!“ To gledahu obojica sa palače, a kalif reče: „Mniješ li ti, zašto li sam ja bio začaran, veliki veziru?“

„Ovaj Mizra je sin moga usmrtitelja. Nu ja još ne zdvajam. Hodi sa mnom, ti vjerni pratioče moje bijede, poći ćemo na prorokov grob. Možda ćemo se tamo riješiti ove čarolije“.

Oni se uzdigoše u zrak sa krova palače i poletiše prema Medini.

Nu krila su ih slabo služila, jer su obojica bili neuvježbani. „Ah gospodaru!“ povika iza nekoliko sati hoda veliki vezir, „ja ne mogu dalje, mene je snaga ostavila. Vi vrlo brzo letite. Već je i noć, a bilo bi dobro, da si gdje ovdje nađemo noćište.“

Kalif ga posluša, a jer u dolini opaziše neku staru gradinu, pođoše u nju. To im se je mjesto činilo, kao da je tu nekoč bio veliki kakov grad i tvrđa. Lijepi stupovi opažahu se ispod visokih tramova, a još su se dobro sačuvale i neke odaje. Po svem tom bi čovjek sudio, da su bili bogati ljudi nekošnji gospodari ove gradine. —

Kasid i njegov pratioc iđahu po hodnicima, da nađu suho mjesto. Najednom stane naglo roda Manzor: „Gospodaru, nije lijepo doduše ni za vezira, a nekmo li za rodu, da se boji kojekakovih utvora. Nu tako mi Muhameda, ovdje sam čuo neke čudne glasove, uzdisaje. Mene ostavlja jakost.“ Oni stadoše.

Kalif također stane, nu i on je čuo neki plač, koji se je pričinjao, da potiče od ljudskoga grla. Puni znatiželjnosti iđahu dalje, baš prema odajama, otkud je taj čudni glas dolazio. Vezir se je silno uplašio. Njemu je srce strahotom drhtalo, a nije se ni ufao, da uđe u te nepoznate odaje. Nu sve badava! I kalif, kojemu je i pod rodinim perjem srce slabo, naglo skoči u tamni hodnik. Napokon bijaše pred jednim vratima, a kad se je umirio, čuo je kroz nje plač i uzdisaje. On ih kljunom otvori, a imao je što i vidjeti!

U razdrtoj sobici, koja je tek malom rešetkom zastrta bila, opazi on na podu veliku sovu. Krupne suze tecijahu joj iz velikih očiju; jakim je glasom odavala svoj jad. Kad je ali ona ovu dvojicu opazila, obraduje se silno. Krilima otare suze i na začuđenje poleti k njima i reče im radosno arabskim jezikom: „Dobro mi došli! Vi rode. Vi ste mi znak i štit mojega spasa. Kroz vas će me stići sreća, tako mi je rekao prorok.“

Kad je kalif malo k sebi došao, podigne malo svoj vrat, lijepo naravna noge i reče: „Sovo! Ako uzvjerujemo tvojim riječima, sudit ćemo, da si ti naša drugarica u jadu. Nu na žalost! Ti misliš, da će ti po nama sreća ogranuti. Tomu se ne nadaj. To ćeš ti tek onda saznati, dok čuješ povjest našu.“ Sova ga moljaše, da joj to pripovijedaju, a kalif joj je cijelu zgodu ispripovijedao.

IV.

Kad je kalif svoje dovršio, zahvali mu se i reče: „Poslušaj i moju povjest i čuj, da i ja nijesam bila sretnija“. —

Ona poče: „Moj je otac indijski kralj, a ja sam njegova jedinica. Zovem se Luza. Onaj isti čarobnjak Kašnur, koji je vas začarao, i mene je unesrećio. On

došao jednoga dana k mome ocu i zaprosi mene za svoga sina Mizru. Moj otac, vrlo opak čovjek, izbaci ga iz kuće. I sramotno se je osvetio. Sjedila sam jednoga opet dana u vrtu i čačkala, što li sam radila. Umolim napitak, a rob mi ga donese. Pa što mislite, tko bijaše taj rob? Preobučeni čarobnjak Kašnur. On mi metne u napitak neki prašak, sok ili travu i ta me čarolija u ovu gadnu prikazu stvori. Ja sam bila onesviješćena. On me pograbi u ruke, odnese me na ovo mjesto i tad urlikaše u uho:

„Tu ti je mjesto, gadno stvorenje! Životinje će te mrziti. U ovom ćeš liku ostati doklegod budeš živjela ili dok te ovakovu tko ne isprosi. To je moja osveta nad tobom i tvojim oholim ocem."

Iza toga je već dugo. Sama samcata turobno živim kao kakova pustinjakinja u ovim odajama. Otstranjena sam od cijeloga svijeta. Ni glas životinja dapače ne čujem. Slika lijepe prirode mi je tamna i nejasna, jer sam danju slijepa, jedino uz sjaj blijedoga mjeseca nešto malo progledam." —

Sova je tim završila. Oči su joj bile pune suza, jer ju to silno u srce diralo.

Kalif se je iza njene pripovijesti duboko zamislio.

„Meni se sve čini, reče on, da je među nama neka zagonetna sveza. Nu kako bi je znali riješiti?"

Sova mu odgovori:

„O gospodine! To se i meni čini. Dok sam još posve malena bila, prorokovali su mi, da će me roda spasiti. Pa možda će zbilja doći tim čas našem spasu."

Kalifa to začudi, pa upita:

„Kako vi to mislite?"

„Čarobnjak svaki mjesec dolazi redovito u ove gradine. Nedaleko od ove sobe je jedna velika dvorana. Tu se tad obično drže sjajne gozbe. Ja sam ih tu često vidjevala. Oni si tad povjeravaju svoja štetonosna djela.

Slušat ćemo; možda će i onu čarobnu riječ izgovoriti, koju ste vi zaboravili."

„Draga princeso!" poviče kalif, „reci mi, kada on dolazi i gdje je ta dvorana."

Sova je malo šutjela, a onda reče:

„Neka vas to ni malo ne uzbuni. Nu samo ću pod jednim uvjetom sve vam to pokazati i reći".

„Govori samo, govori," vikao Kasid.

„Zapovijedaj što želiš!"

„Ja bih također željela biti oproštena od ovoga iga. To se pako može samo onda dogoditi, ako me koji od vas sada zaprosi."

Taj se uvijet nije baš rodama osobito dopao, a kalif pozove velikog vezira iz sobe, gdje su se dogovarali.

„Veziru!" reče pred vratima kalif, „to je bedasti posao, ali vi bi to mogao poduzeti."

„Tako?" odvrati ovaj „da mi moja gospođa oči iskopa, kad se kući vratim. A k tomu sam ja još oženjen. Vi ste neženja, pa bi ljepše pristajalo, da vi zaprosite jednu lijepu, mladu princesu."

„To je baš ono," uzdisaše kalif. „Tko zna, da li je ona doista lijepa i mlada? Mi ćemo kupiti mačka u vreći." —

Dugo su još o tom raspravljali. Vezir se nije dao nagovoriti. Kad je to Kasid opazio, odluči sam, da posao izvrši. Sova bijaše vanredno vesela. Ona im reče, da su baš u pravo vrijeme došli. Baš kao da ih je tko naručio. Čarobnjaci će se ovu noć sastati.

Oni ostaviše ove odaje, a sova ih je vodila dugim tamnim hodnicima. Najednom dođoše blizu vratiju kroz koja se je vidjelo veličanstveno svjetlo. Kad stadoše, zapovjedi im sova, da budu posve mirni, a u dvoranu su gledali kroz neku pukotinu u zidu. Soba bijaše puna sjajnih stupova i veličanstveno uređena. Bezbroj svjetiljaka rasvjetivao je. U sredini dvorane bijaše okrugao

sto pun raznovrsnih jelâ. Okolo stola bijaše sofa, na kojoj je sjedilo osam muškaraca. Između njih bijaše i onaj čarobnjak, imenom Kašnur. Ovi su ga upoznali. Baš ga je njegov drug molio, da mu svoje zadnje čine pripovjedi. Među ostalim pripovijedaše on i zgodu sa kalifom i velikim vezirom.

„Kakovu si im riječ zadao da upamte?“ upita neki drugi čarobnjak.

„Nešto teškoga. Latinsku riječ: Mutabor.“

V.

Kad to rode začuše, razveseliše se silno. Oni poletiše kroz one duge, tamne hodnike tako brzo, da ih je sova jedva stigla. Dođoše pred gradinu. Tamo reče čuvstveno kalif: „Spasiteljice života moga i moga prijatelja, evo ti hvale: uzmi me za muža.“ Tada se okrenu k Meki. Tri put se nakloniše rode baš na onu stranu, gdje je sunce rumeno zapadalo, a iz grla im zaorio gromorni: Mutabor. —

Tek što bi okom trenuo, pretvoriše se opet u ljudske spodobe. Kalif i njegov sluga zagrliše se i veseljahu se silno. Tko li bi opisao to izvanredno začuđenje, koje je u njima vladalo? Lijepa, divna ženskinja stajaše pred njima. Smješeći se pruži ona kalifu ruku: „Poznajete li još sovu?“ upita ona.

I ona doista bijaše. Kalif bijaše njenom ljepotom opčaran, da je uskliknuo: „Za me je bila najveća sreća, da sam bio roda!“

Njih troje zajedno pođoše sada u Bagdad. Kalif je svoje odijelo našao posve u redu. U njemu je bila čarobna kutija i novčarka, pa zato na ulazu u Bagdad kupi neke potrebne stvari. Ali dolaz kalifa pobudi veliko začuđenje. Oni su držali, da je on umro. A gle, tu je živ. Puk se je silno obradovao, kad je spazio opet svoga gospodara.

Proti lažnom gospodaru Mizri podigao se puk jatomice. Sve hrpimice leti u palaču, pa uhvatiše staroga čarobnjaka i njegovoga sina. Staroga pošalje kalif u istu onu sobu, gdje je bila sova i dade ga objesiti. Mladom je dao izbor ili će radije umrijeti ili onaj čarobni prašak srknuti. On odabrao ovo zadnje. Kalif mu približi k nosu kutiju, on srkne i u čas je bio roda. Sad ga zatvoriše u željezni kavez, koji je za uvijeke stajao u njegovom vrtu. —

Dugo i zadovoljno življaše kalif sa svojom suprugom. Njihovi najugodniji časovi bijahu, kad bi ih posjetio veliki vezir. Oni bi tad počeli raspravljati o svom životu kao rode. Često bi veliki vezir prikazivao ovu čarobnu zgodu iz njihova života. Stupao bi po sobi oholo, rukama bi mahao amo tamo, okretao bi se k zapadu i uzaludno izgovarao riječ: Mu, Mu, Mu.

Za kalifovu gospođu i njenu djecu bijaše to ugodna zabava. —

Kad je Selim Baruch svršio, zahvališe mu se radosno trgovci. „Doista, ovo nam je popodne odviše brzo prošlo, niti opazili nijesmo,“ reče jedan između njih.

„Večernji povjetar lijepo hladi, mogli bismo na put,“ reče drugi.

Svi na to pristadoše. Šator brzo sruše i karavana pođe svojim putem dalje.

Oni jahaše potpuno cijelu noć. Po danu je bila nesnosna vrućina, a noć je bila blaga i nebo zvjezdano. Napokon dođoše do jedne stanice. Tu postaviše šator i legoše na počinak. Za stranca se pobrinuše trgovci, da bude po robovima gospodski podvoren. Jedan mu dao jastuk, drugi pokrivalo, treći mu ustupi svoga roba. Jednom riječju bijaše podvoren, kao da je kod svoje vlastite kuće. —

Sparina dana je minula, a oni odlučiše, da ovdje noć pričekaju. Tad su malo blagovali. Iza toga približiše se opet na blizu, a mladi trgovac reče najstarijem:

„Selim Baruch nas je jučer cijelo popodne zabavljao, Ahmete! dajte nam i vi nešto pričajte iz svoga dugoga života. Možda kakov čarobni, čudnovati doživljaj ili kakovu zgodu, pričicu?"

Ahmet je neko vrijeme šutio, kao da je bio u maloj neprilici, što bi im odgovorio. Napokon reče:

„Dragi prijatelji! Ja sam vas sve na ovom našem putu silno zavolio. I Selim me je obradovao. Ja ću vam zato pripovijedati zgodu iz moga života, koju inače vrlo nerado pričam.

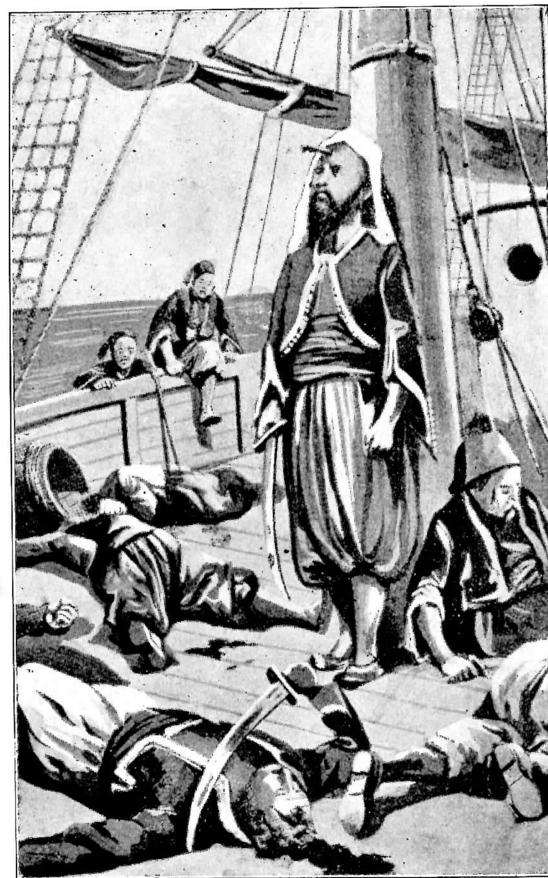
„A to će biti?"

„Priča o ukletoj lađi."

Priča o ukletoj ladji.

Moj otac imađaše maleno skladište robe u Balsori. On ne bijaše ni bogat, a ni siromah. Nu bijaše od onih ljudi, koji trepte nad svojim imetkom bojeći se uvijek, da će nešto izgubiti. On me je odgojio priprosto, a to je sizalo tako daleko, da sam mu kasnije mogao igrati po glavi. Baš kad mi je bilo osamnaest godina i kad je on poduzeo neki veći pothvat naglo umre. Ja mislim rad toga, što je morao stotine dukata preneti po moru. Iza njegove smrti, što se je dogodilo? Ona ista lađa, na kojoj je on hotio svoju robu prevoziti potonula i roba tako propala. Ja to u svojoj mladosti nijesam vjerovao. Pođoh stoga u tuđinu, da stvar raspitam. Sakupim sve novce što su mi od oca ostali, a sa mnom pođe i neki naš stari sluga, koji me je hotio na putu pratiti.

U Balsorskoj luci ukrcasmo u brod. Brod je imao ploviti u Indiju. Vrijeme je bilo divno, kako smo si putnici baš i željeli.

„Ukleta lađa."
(Strana 18.)

Već smo putovali punih 15 dana, kad nas kapetan obavijesti o nevrijemenu. Kapetan se bijaše zamislio. Valjda nije poznavao dovoljno ovaj put, da bi mogao buru mirne duše mimoići. On zapovjedi, da se sva jadra spuste i plovište lagano. Bijaše već nastala noć, nu bilo je jasno i hladno, a kapetan mišljaše, da se je u svom opažanju prevario. Najednom proleti kraj nas jedna lađa, da je pravo ni opazili nijesmo. Divlji plač i jauk čuo se je na palubu, nu ja sam si mislio, to je užasni strah pred burom. Kapetan stajaše kraj mene i problijedi kao zid: „Moja je lađa izgubljena," povika on, „tamo nam jedri smrt." I prije, nego što sam si mogao ovo protumačiti, dođoše mornari i vikahu: „Nijeste li ga vidjeli? Sad je kraj nas prošao"

Kapetan je sjeo kraj kormila i čitaše citate iz korana. Nu sve uzalud! Strijelimice navali bura, a prije jedne ure bijaše naša lađa udarila o neku pećinu i stala. Čamci su već stajali u pripravi, a prije nego su se mornari spasili, potonu lađa pred našim očima. Mi poput slijepaca putovasmo na čamcu. Nu nesreća nije minula. Bura je bjesnila užasno, da nije bilo moći čamac krmiti. Ja sam ogrlio mog starog slugu i zavjerismo si, da ćemo se držati do zadnje kapi krvi. Napokon je svanulo. Od naših brodara nijesam vidio više ni jednoga. Bura me je uspavala, pa kad sam se probudio, nađoh se u ogrljaju mog staroga sluge, koji se spasio na nekom brodu, kojega je bura poštedila.

Bura je posve utišala. Pred našom lađom nije moći bilo ništa vidjeti, do li jednu drugu lađu do koje su nas lagano nosili talasi. Kad smo se toj lađi približili, spoznasmo u njoj onu lađu, koja je sinoć kraj nas strijelimice projurila. Kad sam je opazio, spopade me neobična strava. Držanje kapetana, koje se je činom obistinilo, pusti izgled lađe, kojoj smo se približili i silno vikali i urlikali, a s nje se nije nitko javljao. Pa ipak

bijaše ona jedini naš spas. Hvalimo proroku, koji nas je tako lijepo spasio i nevolje izbavio.

Na prednjem dijelu lađe visio je dugi konop. Rukama i nogama veslasmo, da do njega samo dođemo. Napokon ga zgrabismo. Ja viknem jako, nigdje odziv. Tada se uspesmo po konopu na lađu, ja dakako baš najmlađi morao sam ići prvi. Ali užas!

Kakova se pričini meni paluba, kad sam se uspeo! Pod bijaše sav krvav, dvadeset do trideset lješina u turskim odijelima ležaše na podu. Na srednjoj katarci stajaše jedan čovjek, bogato obučen, sablja mu je u ruci, lice mu je blijedo i iskrivljeno, a kroz čelo mu probijen čavao, koji ga uz katarku spaja. I taj bijaše mrtav. Meni je bilo neugodno, jedva sam dihao.

Napokon je i moj pratioc došao. I njega su začudile ove silne lješine. Nigdje ništa živoga, sve mrtvo i u krvi ogrezlo. Odlučismo napokon, da pođemo dalje. Pretražit ćemo cijelu lađu. Čim bi korak prešli, okretali bismo se, da li je što nova. Nu lješine leže, nigdje se ništa ne miče. Nijesmo ni glasno govorili, jer smo se bojali, kapetan će nas pogledati svojim mrkim očima ili će koji od mrtvaca maknuti glavom. Napokon dođosmo do stuba, koje su vodile u dolnje odaje lađe.

Čudno nam je bilo pri duši. Nijedan nije ni riječi progovorio. —

„Gospodine," reče moj vijerni sluga, ovdje se je moralo dogoditi nešto užasna." Nu ako su ovdje u ovim odajama i sami razbojnici, mi ćemo se predati. Bolje je da izginemo, nego da se vucarimo među ovim mrtvima."

Ja sam bio time sporazuman. Mi pođosmo u dônje odaje. I tu je vladala grobna tišina, jedino se čuli naši koraci. Mi stadosmo pred vrata kajüte. Ja primaknem uho k vratima i slušah, nu nigdje ni glaska. Otvorim vrata. Soba je bila u vrlo neurednom stanju. Odjeća, oružje i ostalo pokućtvo ležaše sada po sobi razbacano.

Ništa ne bijaše u redu. Momčad ili bar kapetan morao je ne dugo pred tim još piti, jer je još posuđe ležalo naokolo po stolu. Mi pođosmo dalje od sobe u sobu, a nađosmo prekrasno svileno pokućtvo, bisere, šećer i dr. Ja sam se rad toga silno poveselio. Pomislih: ovdje je svega toga, na brodu nitko ni živ, tako ću si ja to sve prisvojiti. —

Moj pratioc Ibrahim nije tako mislio. On me je više upozorio na to što smo još daleko od obale, pa bi trebalo na to misliti. Valjalo bi se skrbiti za ljudsku pomoć. —

Mi smo odmah pokušali i jelo i pilo, koje smo ovdje u izobilju našli, a tad se vratismo na palubu. Tu nam se opet ježila koža, kad smo pogledali ove lješine. Zaključismo, riješiti ih se. Bacit ih jednostavno u more. I započeli smo posao. Ali ne za dugo, jer se uvjerismo, da su one tako na palubu za daske pričvršćene, da ih ni maknuti nijesmo mogli. Jedino bi valjalo najprije daske raskidati i tad ih skupa sa daskama u more baciti. Ni kapetana nijesmo mogli maknuti s mjesta. On je kao uz jarbol zarasao. Ni sablje mu nijesmo mogli iz ruku iščupati. —

I tako smo sproveli cio dan u tom tužnom položaju. Kad je noć nastala, dozvolim Ibrahimu da spava, a ja sam nakanio na palubi probdjeti i gledati, bi li se dalo kako otkuda nam pomoći. Kad se je već mjesec dobrano uzdigao, mislim da je bilo jedanaest sati, prevari me san i ja zaspem, legavši za neko bure, koje je bilo na palubi.

Moj san bijaše više mala nesvjestica, nego li spavanje, jer sam neprestano čuo i šum lađe i zvižduk vjetra. Najednom mi se pričini kao da čujem na palubi ljudske korake. Ja se htjedoh pridići, da pogledam što je. Ali neka nevidljiva sila sapela mi ruke i noge; ni očiju nijesam mogao otvoriti. Nu sve jači i jači bivahu

glasovi na palubi. Meni se pričinjaše, kao da se mornarska momčad silno veseli. Međutim začu i neki jači zapovijedajući glas; čuo sam i kako su konope spuštali i vukli. Iza toga sam tvrdo usnuo. Strah me je nesvjesticom uspavao. Probudio sam se tek onda, kad je već sunce visoko se diglo i upeklo mi leđa. Začuđeno ogledam na sve strane. Bura, lađa, mrtvi i sve što sam u noći čuo pričini mi se snom, jer kad sam se podigao nađoh sve opet u redu, kao i jučer. Nepomično ležahu lješine, nemilo bijaše kapetan uz jarbol prikovan. Ja sam se grohotom smijao mom noćašnjem snu i pođoh vidjeti gdje je moj stari pratioc Ibrahim.

Ibrahim sjeđaše vrlo zamišljen u kajüti. Kad sam mu se približio, reče mi:

„Gospodine! Ja bih radije u valovima morskim spavao, nego na ovoj opčaranoj lađi. Ja ne ostajem večeras ovdje."

Ja ga upitam, zašto i kako on to misli, a on mi odvrati:

„Kad sam malo zaspao, naglo se probudim, jer sam čuo da mi nad glavom netko amo tamo skače. Mišljah, vi ste to. Nu njih je bilo oko dvadeset, a skakali su silno i pjevali. Napokon začuh korake u dônjim odajama. Od toga se dalje više ne sjećam, što je bilo. Meni se je čas na čas svijest vraćala. Tad sam opazio onog čovjeka, koji je o jarbolu visio gdje za stolom sjedi i pije. Uz njega je sjedio onaj čovjek u grimiznom odjelu, koji je malo podalje ležao i pomogaše mu istrušati one čaše."

Tako mi je pripovijedao moj pratioc.

Može si svatko misliti, kako mi je sada bilo pri duši. To ne bijaše pričina, jer sam i ja sam sve to na svoje uši čuo. S takovim društvom putovati, bijaše užasno. Moj Ibrahim se duboko zamislio.

„Ha, evo!" povika najednom. On se je naime sjetio neke poslovice, koju mu je njegov djeda rekao. Djeda

je bio vrlo bistrouman čovjek, a proputovao je mnogo svijeta. On je znao rastjeravati zle duhove i učarane stvari. A to bijaše tim, da čitamo lijepe stihove iz korana. Taj predlog starca dopao mi se je silno. Čudnim čuvstvom očekivasmo sada noć. U kraj kajüte bijaše mala komorica i mi odlučismo da u njoj prenoćimo. Mi probušismo na njenim vratima velike rupe, da smo mogli sve na kajüti pregledati. Tada zatvorismo dobro vrata, a Ibrahim upisa u četir ugla ime proroka. Tako očekivasmo užas noći.

Moglo je biti i danas oko 11 sati, kad mi se je počelo drijemati.

Ibrahim mi prišapne nekoliko riječi iz korana. Ja ih izmolim i one mi pomogoše. Nijesam više drijemao. Najednom nam se pričini, da je gore vrlo živahno. Užeta se pomiču, koraci se čuju po palubi, a mnoge glasove lasno je bilo razabrati. Kad najednom začusmo korake po stubama. Kada je to stari Ibrahim čuo, počne govoriti neke riječi, kojima će rastjerati ove čarolije i bijes:

Dođite vi dole iz zraka,
Uzdignite se vi iz dubokog mora,
Probudite se vi u tamnim grobovima,
Allah je vaš gospodar i učitelj,
Njemu su podložni svi dusi.

Ja vam moram priznati, da sam vrlo malo vjerovao toj rečenici, nu kosa mi se je naježila, kad opazih: vrata se otvaraju. Unutar stupi onaj veliki čovjek, koji je visio na jarbolu. Čavao mu još sada viri iz čela; ali mač imađaše u koricama. Iza njega stupaše lošije odjeven čovjek, kojega sam takodjer vidio na palubi ležati. Kapetana nije bilo moći prepoznati. Lice mu bijaše blijedo, brada duga, crna, a oštre oči, kojima je premjerio svu sobu. Ja sam ga posve dobro vidio, kad je kraj naše sobe prošao. Nu on nas valjda nije opazio, jer se na vrata nije ni obazirao. Obojica sjedoše za stol, koji je

stajao u sredini kajüte i razgovarahu upravo vičući nekim nepoznatim jezikom. Oni su bivali sve živahniji, dok napokon nije kapetan udario pesnicom o stol, da se je sva soba uzdrmala.

Divljim smjehom ustane onaj drugi i pokaza kapetanu migom, kamo da slijedi. Ovaj ustade, izvadi svoj mač iz korica i obojica ostaviše sobicu. Mi htjedosmo sada malo slobodnije disati, kad su oni otišli. Nu još ne bijaše našem strahu i bojazni kraj. Sve glasnije i glasnije bivaše na palubi. Čulo se je skakanje amo tamo, vika, smijeh i urlikanje. Napokon sada uzbukti vraška buka, mišljah, da će se paluba sa svim spravama na nas srušiti. Ali najednom opet — mir.

Kada smo iza nekoliko sati ustali, izađosmo na palubu, a nađosmo sve kao i prije. Niti jedan nije ležao drugčije, nego jučer; svi bijahu drveni.

Tako smo se vozili više dana na lađi. Lađa je išla neprestano prema istoku, gdje je po mom računu morala biti neka zemlja. Nu ako i jesmo danomice mnogo milja prevalili, to nam se pričinjaše, da smo u noći još više opet natrag došli. Mi si to nijesmo znali drugčije tumačiti nego tim, da mrtvaci u noći našu lađu povuku natrag. Da se toga obranimo, to smo svake večeri sve konope privezali čvrsto na veliki čavao, koji je bio zabijen kraj vratiju naše sobice. Tad smo na uže privezali veliki pergamenasti papir, na kojem su bile ispisane neke rečenice iz korana i ona rečenica Ibrahimova djeda. Znatiželjno smo sada očekivali zaključak naše namisli. Nu buka bijaše te noći još strašnija, nego li prije. Ali gle, konopi bijahu u onom redu, kako smo ih mi sinoć ostavili. Preko dana smo odrezali samo toliko konopa, koliko nam je trebalo, da lađu tjeramo. I gle, u pet dana poodmakli smo daleki put.

Sjutra šestoga dana spazismo u dosta velikoj udaljenosti kopno. Zahvalismo Allahu i njegovom proroku,

koji su nas tako jednom iz opasnosti spasili. Isti dan i slijedeću noć tjerali smo lađu naglo, dok sedmi dan ne osvanusmo kraj neke obale. Nedaleko obale stajaše grad. Teškom mukom bacimo sidro u more, odvežemo mali čamac, koji je na palubi stajao i brzo pojurismo prema gradu. Iza pô ure dođosmo u neku rijeku, koja se je u more izlijevala. Tu izađosmo na obalu. Na gradskim vratima saznasmo, kako se grad zvaše. I uvjerih se, da je baš nedaleko grad u koji sam ja nakanio ploviti. Odmah smo potražili gostionu i tamo smo se malo osvježili i odmarali od onoga čarobnoga puta. Ja sam odmah razložio krčmaru, zašto sam ovamo došao. Upitam ga, bi li mogao u ovom gradu naći čovjeka, koji se razumije u vračolije. Krčmar me odveo u neku zabitnu ulicu. Kad smo došli do neke starinske kuće, pokuca na vrata i kaže mi, da samo upitam za Muley-a.

Stupivši u kuću, dođe preda me neki starčić i upita me, što želim. Ja mu kaza, da tražim mudroga Muley-a, a on mi reče: ja sam taj. Prvo mi je bilo upitati ga za savjet, glede onih mrtvih na lađi. Kako bih se naime njih riješio. On mi odgovori, da su svi ljudi sjegurno radi neke stvari na moru začarani. Muley misli, da će se vračalija tako riješiti, ako ih metnemo na kopno. Nu to nije moguće, jedino bi čovjek morao strgati sve one daske. Lađa je bila doduše moja, ja sam je našao; pa zato dadoh neki dar ovom čovjeku, neka pođe sa mnom tamo, da se zla i čarolije riješimo. Osim toga mu obećam veliku nagradu. I mi pođosmo još sa pet robova na lice mjesta. Putem sam Muley-u pripovijedao kako smo sve konope svezali i obvili rečenicami iz korana. To ga je silno razveselilo i reče, da nas je to jedino i spasilo.

Bilo je još rano s jutra kad dođosmo k lađi. Dadosmo se odmah svi na posao i za jedan sat ležahu već četvorica u čamcu. Sad su neki robovi odvezli ih na kopno. Kad su se robovi povratili pripovijedahu, da

mrtvace nijesu morali pokapati, jer čim su ih donijeli na zemlju, svi su se sasuli u sami prah i pepeo. Mi smo vozili samo dalje, prevažasmo lješine dok pred večer nijesmo već sve prevezli. Na brodu nije bilo niti jednoga, do li onaj, koji je visio na jarbolu. Odlučismo i njega s broda ukloniti. Sve uzaludno bijaše, jer nijesmo mogli ni maknuti čavao iz drveta. Ja nijesam znao, što mi je činiti. Zar da uništim cijeli jarbol radi njega? Iz te me neprilike izveo Muley. On zapovjedi jednom robu, da odvesla do kopna i donese lonac čiste zemlje. Kad je ovaj to učinio, izgovori Muley nekoliko riječi nad loncem i tad zemljom polije ovoga po glavi. U taj tren otvori ovaj oči, stane teško disati, a rana u njegovom čelu počela krvariti. Sad smo mogli čavao veoma lako izvaditi iz čela, a ranjenik pade jednom robu u krilo.

„Tko me je ovamo doveo?", upita ovaj, čim je malo došao k svijesti.

Muley pokaza na me, a ja stupim preda nj?

„Hvala ti, nepoznati čovječe, ti si me spasio od velikih zala. Već pedeset godina plovim ovako ovim valovima, moj duh bijaše mrtav, jedino mi se je noću vraćao. Ali sad je zemljom posuta moja glava i sad mogu mirno poći svojoj kući."

Ja sam ga umolio neka nam pripovjedi, kako je on do toga došao. On poče: „Pred jedno 50 godina bijah ja vrlo imućan i ugledan čovjek, a živio sam u Algiru. Prokleta žudnja za dobiti prisili me, da sam si kupio lađu i dao se u morske gusare. Ja sam taj posao već dulje vremena tjerao, kad me jednom umoli neki derviš, da ga vozim besplatno na lađi. Svi na lađi bijasmo vrlo surovi ljudi, te se nijesmo posve ništa obazirali na toga čovjeka. Često smo ga do ludila rasrdili. Kad mi je ali jednom spočitnuo moje zanimanje, spopade me užas. Iste sam noći vrlo mnogo pio sa jednim lađarom. Bijesan rad toga što mi je derviš spočitnuo, što si ni od sultana

ne bi dao reći, poletim na palubu i probodem mu svojim mačem prsa. U smrtnim časovima prokune on mene i svu momčad. Nijedan ne će ni pravo živjeti, ni umrijeti, a posve umrijeti ne ćemo moći sve dotle, dok ne dodirnemo glavom zemlju. Derviš umro, bacismo ga u more, a izmjehivasmo njegove kletve. Nu još iste noći ispuniše se njegove želje. Jedan dio momčadi podigao se na me. Prepiralo se je užasno, dok ja napokon nijesam bio čavlom prikovan za jarbol. Ali i moji protivnici podlegoše, dok napokon nije lađa postala živim grobljem. Meni se zatvoriše oči, dah mi stao, mislio sam: sad mi je umrijeti; ali to bijaše samo ukočenost. Slijedeće noći, baš u ono vrijeme kad smo bacili derviša u more, vrati nam se svijest. Mi ustadosmo, nu nijesmo se razumjeli, niti smo si znali reći, što smo prijašnje noći radili. Tako brodismo punijeh 50 godina. Nije nam moguće ni živjeti, ni umrijeti. Pa i kako bi se dočepali kopna? Svake smo noći nastojali konopima, i platnom lađu proti buri tjerati. Mišljasmo, naići ćemo na kakovu klisuru i tamo ćemo dovršiti svoje prokletstvo. Nu to nam nije nikako pošlo za rukom. Ali sad ću umrijeti. Još jednom, hvala ti dobri spasitelju moj, a u znak hvale evo ti moje lađe i sve što je u njoj."

Kapetan spusti glavu k zemlji i u čas ga nesta. Kao i njegova momčad raspade se i on u sami prah i pepeo. Mi sakupismo njegove ostanke, spravismo u kovčežić i zakopasmo u zemlju. Budući je sad lađa bila moja, najmim ljude, koji su mi je malo opravili i u red stavili. Na brodu je bilo dosta robe. Ja sam je svu prodao. Ponajprije nagradim čarobnjaka Muley-a, uzmem nekoliko dobrih mornara, a tad otplovim u svoju domovinu. Putem sam se zaustavljao na otocima i tamo sam prodavao svoju robu. Prorok mi je rad blagoslovio.

Iza tri četvrta godine vratim se u Balsoru. Nu bijah sada dvaput bogatiji od onda, kako me je kapetan ostavio.

Moji se sugrađani zadiviše mom bogatstvu i sreći i nijesu mislili drugo, nego da sam gdje našao kakovu goru diamanta. Ja sam im u tom potvrđivao i odsad svaki mladić već od 18 godina iz Balsore putuje u strani svijet, da potraži sreću, gdje sam je ja našao. Iza toga sam svake godine putovao u Meku, da se poklonim prorokovom grobu i da ga molim, neka bi kapetana i njegove ljude primio u svoj raj.

Put karavane drugoga dana prošao je sretno bez ikakovih zapreka. Kad si opet logor namjestiše reče Selim (to bijaše stranac) Muley-u najmlađem od trgovaca:

„Vi ste među nama najmlađi, nu uvijek ste veseo, lice vam se ugodno smiješi, vi biste nam štogod lijepa mogao pripovijedati. Založite najprije, jer je dan vrlo sparan. —

„Ja bih vam rado pripovijedao,“ reče Muley, „možda bi vas to i ugodno zabavljalo, ali mi je uvijek pred očima riječ: „Čednost je ures mladića.“ Stoga mislim, da to najprije prepustim starijima. Zaleukos je uvijek ozbiljan i mučaljiv, neka nam on pripovjedi zašto je tako ukočen. Možda ćemo mu moći pomoći, ako nam svoju nesreću kaže. Rado pomažemo brata, pa makar i ne bio naše vjere.“

Zaleukos bijaše grčki trgovac. On bijaše čovjek srednjih godina, lijep i snažan, ali uvijek ozbiljan. Premda i nije muhamedovac, ipak su ga njegovi suputnici rado gledali, buduć je svojom ozbiljnošću stekao u njih poštivanje. Zaleukos imađaše samo jednu ruku, a neki od suputnika mišljahu, da ga to tako žalosti.

Zaleukos odvrati Muley-u:

„Vrlo sam počašćen vašim povjerenjem. Brige me baš nikake ne taru, a najmanje takove, kakovima bi mi vi mogli pomoći. Nu kad Muley predlaže, da ja pripovijedam, to ću vam pripovijedati, što me je doista uozbiljilo. Vi vidite, da mi manjka lijeva ruka. Meni to nije od poroda, nego sam je izgubio u najužasnijim časovima svoga života. I sad ćete vidjeti, da li imam krivo, što sam tako ozbiljan, ako vam pripovjedim „pripovijest o odsječenoj ruci.“

Pripovijest o odsječenoj ruci.

Ja sam se rodio u Carigradu. Moj otac bijaše kod porte dragoman, a uz to se je bavio unosnom trgovinom esencija i svilenih suknenina. On me je sam uzgajao i učio, a uz njega i svećenik, kojem me je otac u nauke dao. U prvi mah odredio moj otac, da nasljedim njegov posao. Nu njegovi ga prijatelji od toga odgovoriše. Rekoše mu, neka me dade u liječnike. Taj će mi kruh i to zanimanje, boljom srećom i boljim plodom uroditi. Mnogi su Francuzi dolazili u naš grad, a jedan obeća ocu, da će me odvesti u Paris. Tamo ću ja to najbolje moći izučiti. A kad budem gotov, sam će me taj Francus dovesti u Carigrad. Moj otac je rado na to pristao. Francus reče, da tri mjeseca imam još vremena, a tad ćemo na put. Ja bijah neobično veseo: doći u tuđi kraj, vidjeti lijepe krajeve, ne mogoh dočekati čas, kad ćemo poći na put. Francus je napokon svoj posao svršio i poruči mi, da ćemo budući dan lađom u svijet. U predvečerje toga dana uzeo me otac za ruku i odveo me u neku sobicu. Tamo opazih na stolu lijepe odjeće i oružje. Još mi je više u oku zapela ona velika rpa zlata, kakove još nikada u životu nijesam vidio.

Moj otac me zagrli i reče: „Vidiš, dragi sinko, ja sam ti pripravio odjeću za put.

Ovo ti oružje dajem, što je i meni moj otac, tvoj djed, o vrat objesio, kad sam u tuđinu polazio. Ti znaš dobro oružjem baratati, ne upotrijebi ga često, nu kad

te tko napadne, ti se brani njime oštro. Moj imetak nije velik. Slušaj me, kako sam ga razdijelio: razdijelio sam ga na tri dijela, prvi dio je tvoj, drugi je moje uzdržavanje, a treći će biti u pričuvi kod mene, ako budeš kada u nuždi.“

Tako mi je govorio moj stari otac. Iz oka mu vrcale krupne suze, valjda zato, jer je mislio, da me više nikada ne će vidjeti.

Put je naš bio vrlo brz. Mi dođosmo brzo u Francusku, a iza šest dana prispjesmo u velegrad Paris. Tamo sam si ponajprije našao stan, a moj pratioc me savjetovaše, da upotrijebim valjano svoj imetak, koji je iznašao dvije tisuće talira. U Parisu sam živio tri godine i učio sam sve što dobar liječnik mora znati. Nu lagati bi morao, kad bih priznao, da sam rado bio u tom gradu. Oni običaji naroda nijesu mi se svidjeli, a nijesam si mogao naći ni valjanih prijatelja. To bijahu većinom bogati mladi ljudi.

Napokon me savlada žudnja za domovinom. U sve ovo vrijeme nijesam o ocu ništa čuo, a k tomu se približavaše vanredna zgoda, da pođem kući. Išlo je naime neko francusko poklonstvo visokoj Porti. Ja se predstavim čarobnim liječnikom u pratniji poslaništva i tako dođoh sretno opet u Stambul. Kuća moga oca bijaše sa svih strana zatvorena, zaključana, a susjedi mi rekoše, da je on prije dva mjeseca umro. Svi se začudiše kad su me spazili. Onaj svećenik, koji me je u mladosti poučavao, donese mi ključ. Sam i ostavljen od rodbine uđoh u pustošnu kuću. Ja nađoh sve kako je moj otac ostavio, jedino je manjkalo zlato, koje mi obeća ostaviti. Ja upitah svećenika u tom, a ovaj mi reče: „Vaš je otac umro kao svet čovjek, pa je ostavio sav imetak crkvi.“ To ja nijesam mogao nikako shvatiti.

Što mi je raditi? Proti svećeniku nijesam imao svjedoka, ali bijah sretan, da nije i drugo razgrabio poput

zlata. To bijaše prva nesreća, koja me je snašla. Iza nje su slijedile jedna neprilika za drugom. Moj liječnički glas nije se daleko širio, jer sam se sramio hvaliti, a manjkalo mi je: prepruka moga pokojnoga oca kod svih odličnika grada, koji sada više nijesu mislili na siromašnoga Zaleukasa. I robu sam očevu vrlo slabo prodavao. Iza njegove smrti razbježaše se svi kupci, a novijeh nijesam mogao naći. Kad sam jednom posve zabrinut promišljao o očevoj robi, sjetih se onijeh stranaca u Parizu, koji su raznašali i nuđali svijetu različnu robu. To im donašalo vrlo lijep novčić. I u meni se rodi želja za tim. Prodam očevu kuću, dadoh od toga novca jedan dio pouzdanom prijatelju na sačuvanje, a ostalim novcem pokupovao sam robu. Pri tom sam najviše izbirao onakovu robu, kakove je u Francuskoj rijetko vidjeti kao n. p. šalova, svilenih rukotvorina, različne masti i ulja. Uzmem si mjesto na nekoj lađi i uputim se po drugi put u Francusku. Činilo mi se je kad pređosmo dardanelski put, da će nas sreća pratiti. I doista putovasmo brzo i sretno. Ja proputovah sve manje i veće gradove Francuske i svagdje nađoh dobrih kupaca za svoju robu. Moj prijatelj iz Stambula slao mi je danomice novu svježu robu, a ja sam postajao svakim danom imućniji. Kad sam opazio, da mi je imovina dobro ponarasla, odlučim poći svojom robom u Italiju. Spomenuti mi je pri tom, da sam novac služio i svojom ljećničkom znanošću. Kad bih naime u koji grad došao, najavio bi javnim ceduljama, da je došao znameniti grčki liječnik, koji je već mnoge spasio. I doista, moj balzam i ljekarije donesoše mi mnogi cekin. Tako sam napokon došao i u grad Fiorencu u Italiji. Ovaj mi se grad vanredno svidio, pa odlučim, da u njem ostanem dulje vremena. Nađem si stan u četvrtu St. Groce nedaleko od neke gostione. Odmah postavim na vrata svoju cedulju i dadem je po gradu raznašati. Jedva što sam otvorio radnju navrvilo

kupaca kao baba na svetu vodu. I u tili čas, premda su u mene bile vrlo visoke cijene, prodadoh uvijek više nego ostali trgovci, jer sam znao valjano mušterije poslužiti. Ja sam već puna četiri dana u Fiorenci proživio i kad sam četvrtu večer po običaju uređivao robu naiđem u jednoj škatulji na ceduljicu. Što je to? pomislih u sebi, koliko se sjećam, ja je nijesam tu ostavio. Otvorim je, a u njoj me netko pozivao, da se danas točno u 12 sati u noći nađem na mostu, zvanom Ponte vecchio. Ja sam o tom dugo razmišljao, tko bi to mogao biti. Nu odlučih poći, jer su često znali pozivati liječnika potajno po noći. Za bolju sjegurnost opašem sablju, koju mi je namro moj pokojni otac.

Kad je već bilo blizu pô noći pođem i dođem brzo na most Ponte vecchio. Most je bio prazan i pust, pa zato odlučim, da pričekam onoga, koji me je ovamo pozvao. Bijaše vrlo hladna noć; mjesec je sjao jako jasno i njegove se zrake blistale u talasićima rijeke Arne.

Na gradskoj crkvi baš je odzvonilo 12 sati, ja se pripravim, a u taj čas stupi preda me naglo neki visoki čovjek. Bio je sav ogrnjen crvenim plaštem, čijim je krajem zaklonio lice.

S početka mi je bilo malo tjeskobno pri duši, jer je isti iza mene naglo došao, nu snađoh se brzo i rekoh mu:

„Ako ste me vi ovamo dozvao, evo me, čim vam mogu služiti?"

Muž u crvenom plaštu okrene se i reče mi laganim glasom: „Slijedi me!"

Tad mi bijaše još tjeskobnije. S tim nepoznatim čovjekom nekamo poći. Ja stanem i rekoh mu: „Dokle, dragi gospodine, recite mi bar kamo idemo. Možete mi također i svoje lice pokazati, da vidim s kim sam u društvu."

Čovjek u crvenim haljinama nije za to mnogo mario.

„Ako ne ćeš, Zaleukas, to ostani!" odvrati on i pođe samo dalje. Tada me spopao jad i bijes.

„Zar mislite, da ću ja ovdje uzaludno, badava izgubiti cijelu noć i zepsti ovdje u hladnoj noći?" povika ja. „Zar će me kojekakovi ljudi za nos vući?"

U tri sam ga koraka dostigao, zgrabim ga za ogrtač i povičem još jače, a drugom sam rukom držao mač; ali ogrtač mi ostade u ruci, a neznanac izgubi se za obližnji ugao.

Malo po malo jenjala je u meni srditost. Imao sam u ruci ogrtač, a taj će mi razjasniti ovu čarobnu zgodu. Ja ga zaogrnem i pođem kući. Kad sam prošao jedno stotinu koračaja prođe naglo kraj mene neki čovjek i reče franceskim jezikom: „Pazite, grofe, danas je pogibeljna noć!" I jedva sam se mogao ogledati, već ga je nestalo, jedino sam u daljini opazio neku crnu sjenu, koja se je sve malo po malo gubila u crni mrak. Ja sam odmah shvatio, komu je išao onaj nagovor.

Drugoga jutra razmislih, što mi je činiti. Bijah s početka odlučio, da dadem ogrtaču bubnjem gospodara potražiti, ali to nije dobro. Gospodar bi mógao vrlo lako poslati nekoga trećega, da kaput iskupi, pa tako se ne bi stvar razjasnila. Promišljavajući o tom, ogledao sam ogrtač sa svih strana. On je bio sašiven od grimiznoga genueškoga baršuna, opšiven astrahanskim krznom, a bogato zlatom iskićen. Ta skupocijenost ogrtača privela me je na to, da sam učinio ovo: izložio sam ogrtač u svojoj trgovini, udarim mu tako visoku cijenu, da se kupcu nijesam nadao. Moja svrha je u tom ležala, da bi svakog kupca oštro u oči gledao; budić sam mislio, da bi ipak toga neznanca među tisućama ljudi našao. Bilo je mnogo kupaca, hrlio je svijet i ogledavao je ogrtač, ali nitko se nije ufao ni pogađati oko moje cijene od dvije stotine cekina. Kad bih koga upitao, imali još tko u Fiorenci

ovakov ogrtač, slijedio je odgovor, da nema i da je to ovdje nepoznata stvar. To mi je bilo vrlo napadno.

Bilo je već pred večer. Bijah sam u dućanu, kad mi uđe neki mladić, koji vrlo često k meni dolazi i koji se je mnogo pogađao za ogrtač; te mi dobaci vrećicu dukata i reče mi: „Do vraga! Brate, ja moram imati tvoj ogrtač, ma postao ovim časom prosjak.“ Odmah on poče svoje dukate brojiti. Ja bijah sada u velikoj neprilici. Ogrtač sam jedino zato izvjesio, da saznam razjašnjenje čarobnom djelu, a kad tamo, našla se luda, koja će isplatiti tako visoku cijenu. Što mi je sad činiti? Mirne duše popustim, dadem mu ogrtač i tješio sam se, da sam jedino tim oštećen za svoj onaj noćni put. Mladić zaogrne ogrtač i ode. Nu sa praga se vrati natrag i davaše Zaleukasu neki papirić, koji je bio pričvršćen na ogrtaču.

„Ovdje nešto visi, to valjda ne spada ogrtaču.“ Istodobno uzmem ja cedulju i čitah na njoj ispisano: „Donesi noćas ogrtač na Ponte vecchio, četirista cekina te čeka.“ Ja sam stajao preneražen. Zar da zabacim ovu sreću, koja mi se tako lijepo u brk smije? Ne! Brzo skupim dvjesta cekina, skočim za onim mladićem, koji je kupio od mene ogrtač i rekoh mu: „Evo vam vaši novci, dragi prijatelju. Povratite mi ogrtač, jer ga nikako ne mogu prodati.“ Mladić je s početka mislio, da se ja šalim, nu kad je vidio moju ozbiljnost, rasrdi se toliko, da je došlo do šaka. Ja sam bio vrlo spretan u rukama i nekako mu istrgnem ogrtač. Ali u tili čas dođoše stražari i odvedoše me na sud. Sudac se je vrlo začudio toj stvari i odredi ogrtač mome protivniku. Ja sam ali nudio mladiću dvadeset, pedeset, osamdeset i sto cekina preko njegove kupovnine, samo da mi ogrtač ustupi. Što nije išlo molbom, išlo je zlatom. On uzme moje lijepe dukate, a ja zaogrnem svoj ogrtač i jedino sam si morao dopasti, da su me u Fiorenci držali ludom.

Nu što me je smetalo mnijenje ljudi. Glavno je bilo, da sam ja s tim ogrtačen činio unosne poslove.

Velikom nestrpljivošću očekivao sam noć. U isto vrijeme, kao jučer, pošao sam ogrtačem preko ruke na Ponte vecchio. Kad je baš udario zadnji udarac dvanaeste ure, stupi preda me neko biće.

Nijesam ga mogao prepoznati.

„Imaš li ogrtač?“ upita me on.

„Da, gospodine! Ali me stoji gotovih stotinu cekina.“

„Znam,“ odvrati neznanac. „Gledaj, ovdje je četirista.“ On stupi širokoj ogradi mosta i brojio mi je moje cekine. Bilo ih je četirista. Kako su krasno blistali o mjesečini, njihov sjaj razveseli silno moje srce, ah! činilo mi se je, da sam blažen. Ja spravim svoje novce i htjedoh stranca, da pobliže promotrim; ali on imađaše na licu krinku, kroz koju su se tek tamne oči mogle razabrati. —

„Hvala vam, gospodine, na dobroti,“ rekoh mu ja, „što želite sada još od mene? Nu unaprijed vam kažem, da ne bude ništa nepravedna.“

„Beskorisna briga,“ odvrati on, pri čem je podigao ogrtač i jedan kraj prebacio preko ramena.

„Ja trebam vašu liječniku vještinu, nu ne za živoga, nego za mrtvaca.“

„Kako će to biti?“ viknuh ja začuđeno.

„Ja dođoh sa svojom sestrom iz dalekih krajeva,“ poče on pripovijedati i u tom smo razgovoru išli putem. „Ja stanujem ovdje s njome kod nekoga prijatelja mojih roditelja. Moja je sestra jučer naglo umrla i rodbina je hoće sjutra zakopati. I po starom običaju naše kuće moraju svi članovi obitelji biti zakopani u obiteljskoj grobnici. Mnogi već tamo balzamovani počivaju. Ja sam sada dužan, da otpremim glavu sestre kući, da je otac još po zadnji put vidi.“ Ovaj običaj, da se rođacima odijeli glava od tijela, učinilo mi se je vrlo čudnim, ali nijesam

smio rogoboriti, da ne uvrijedim neznanca. Ja sam mu rekao, da se u balzamovanje tjelesa razumijem, na tom sam već više puta radio. I umolih ga, da me odvede k svojoj preminuloj sestri.

Nijesam mogao uzdržati, a da ne upitam: zašto to sve biva tako tajno i sve po noći? On mi se je ispričao tim, što to ne bi rođaci možda dozvolili; ovako kad je već jednom glava odrezana, onda mogu slobodno vikati.

I u tom razgovoru dođosmo pred neku veliku, prekrasnu kuću. Moj pratilac mi reče, da smo cilj dostigli. Prođosmo kraj glavnih vrata, nego uđosmo kroz neka mala vratašca, koja moj pratioc tiho i pomno zatvori, u neki tamni hodnik. Stube vođahu u slabo rasvjetljen hodnik, iz kojega dođosmo u neku sobu, u kojoj je gorjela svjetiljka.

U toj sobi stajaše postelja, u kojoj je ležala pokojnica. Neznanac otkrene lice i sakrije rukama krupne suze očiju. Mi priđosmo ka krevetu, on mi zapovjedi da svoj posao točno i valjano svršim, a njega iz sobe nestalo.

Ja pograbim svoj liječnički nož, koji uvijek uza se nosim i približim se postelji. Jedino sam opazio glavu lješine, ali ta je bila tako lijepa, tako nježna, da skoro nijesam mogao svoj posao otpočeti. U dugim pramovima visjela joj je tamna kosa, lice joj bijaše blijedo, oči zatvorene. Ja učinim ponajprije jedan zarez u kožu, kako to rade redovito svi liječnici. Tada uzeh moj najoštriji nož i jednim mahom prerežem grkljan. Ali jao! Pokojnica otvori oči, ali ih odmah i zatvori, a iza dubokog uzdaha činilo se je, kao da je tek sada dušu ispustila. U isti tren udari jaki trak tople krvi iz rane. Sad sam se uvjerio, da sam ja sâm siroticu usmrtio, jer da je ona bila mrtva, zar bi krv udarila? I sada sam stajao nekoliko časaka, promišljavajući o ovom, što sam tren prije učinio. Da li me je onaj čovjek prevario, ili je

možda sestra samo tvrdo usnula? Zadnje mi se je pričinjalo vjerojatnije. Ja sam morao donijeti bratu glavu sestre, te htjedoh da još jednim rezom odijelim je posve od tijela. Zadnji još rez povukoh, ali jao! sirotica još jednom smrtno uzdahne i ispruživ tijelo po postelji, ispusti tek dušu. Sada me je tek užas pravo uhvatio i bježah iz ove sobe. Ali u hodniku bijaše posve tamno; svjetiljka je bila ugašena, a moga pratioca ni blizu. Teškom mukom silazio sam nuz one stepenice dolje. Neprestano sam se morao za zid primati, možda bi se inače sunovratio u kakovu jamu. I napokon na pola padajući, na pola puzajući dovučem se dolje. I dolje ne bijaše nikoga, vrata su bila samo pritvorena. Oh, kako sam slobodnije disao, kad sam došao na ulicu! U toj mi je kući bilo vrlo neugodno. Strahom gonjen letio sam u svoj stan, gdje sam odmah legao u postelju, ne bi li tako u snu bar zaboravio na ono, što sam sada eto počinio. Nu do pred jutro nijesam ni oka stisnuo. Neprestano su me mučile različne misli. Pa ako sam i zlo učinio, to sam se nadao, da me moj sinoćnji pratioc ne će odati. I čim ustadoh, pođem u svoj dućan, da na to zaboravim. Nu gle jada! nešto sam opet primjetio, što je povratilo moj strah. Kapu i pâs, kao i nož nijesam mogao nigdje naći. Ili sam to zaboravio u onoj sobi, ili sam u brzini putem pogubio. Nu na žalost, činilo mi se je ovo posljednje vjerojatnije, pa će me još nazvati ubojicom.

Čim sam otvorio dućan, došao po običaju moj susjed, te mi reče: „Što kažete vi o ovom užasnom događaju, koji se je danas zbio?“ Ja sam se držao, kao da ništa o tom ne znam.

„Kako vi nebiste znao o čem cijeli grad govori? Zar ne znate, da je najlepši cvijetak Fiorence, Bianca, kćerka gouvernera ovu noć ubijena. Ah! ja sam je vidio jučer, bijaše još tako vesela sa svojim zaručnikom, a danas je baš imala biti svatba.“ Svaka riječ bijaše mi ne-

ugodnija. I kako sam to često morao slušat. Svaka moja mušterija pripovijedala bi mi taj događaj, jedna strašnije od druge, ali čemu to, kad sam ja sâm sve to na svoje oči vidio. Oko podne dođe mi u dućan neki sudbeni činovnik i naloži mi, da sve mušterije iz dućana otstranim.

„Signor Zaleukas!“ reče on, a pri tom vadio neke stvari „dali su ovo vaše stvari?“ Mislio sam u prvi mah, mogao bi stvari zanijekati, ali budući su iz druge sobe gledali gostioničar i drugi znanci, to priznam otvoreno, da su to moje stvari. Činovnik me umoli, da ga slijedim i dođosmo u neku veliku zgradu. Doznao sam odmah, da je to zatvor. Tamo mi odredi jednu sobu, dok ne dođem pred sud.

Moj položaj bijaše sada užasan. Misao, da sam je ubio, premda i bijaše bez ikakove nakane, vraćala se je neprestano. Nu nijesam smio tajiti, da me je zlato općaralo, pa sam posve slijepo čin izveo. Iza dvije ure odvedoše me iz ove sobe. Mnogo sam stuba prešao, dok me napokon ne dovedoše u neku veliku dvoranu. Za dugim stolom sjeđahu dvanaestorica sijedih ljudi, a naokolo dvorane uza zid bijahu ponamještene klupe, na kojima su sjedili odličniji građani Fiorence. Galerije bijahu pune izvjedljiva svijeta. Kad sam došao pred stol one dvanaestorice, ustade neki čovjek, mr a čela i žalosna pogleda, bijaše to glavom gouverner. On reče sakupljenima, da u ovoj stvari kao otac ne može suditi; nego prepušta svoje mjesto najstarijem vijećniku. Bijaše to starac od kakovijeh devedeset godina. On ustade. Bijaše doduše pogrbljen, ali oči su mu još gorjele vatreno, a glas mu bijaše sjeguran. Ponajprije me zapita, da li sam ja ubistvo počinio. Ja ga umolim, da me izvoli slušati, pa sam mu pripovijedao sav događaj, koji se je jučer s menom dogodio. Opažao sam, da je gouverner za mojega pripovijedanja čas rumenio, čas blijedio, a kad sam završio, vikne on razjaren: „Što, nesrećo! takov

prekršaj, koji si iz požude za novcem učinio, svaliti na drugoga?“ Senator mu nije odobravao, što me u govoru prekida, budać se je dragovoljno svoga prava odrekao, jer da je tu bila požuda krađe, onda bi moralo biti i nešto ukrađeno. No kako se zna, manjkalo nije ništa. Da, on iđaše još i dalje. On je tumačio gouverneru, da je ponajprije nužno, da se stvar s početka ispita. Tim će se jedino saznati, da li sam govorio istinu ili ne. Senator zaključi za danas sud i umoli gouvernera, da mu ustupi sve listove njegove pokojne kćerke. Mene pako odvedoše natrag u moju ćeliju, gdje sam se neprestano pouzdano nadao, da će se ma na koji način uspostaviti moja nevinost. Pun nade stupao sam drugi dan u sudnicu. Na stolu je ležalo mnogo listova. Stari me senator upita, da li je to moj rukopis. Ja sam listove ogledao na sve strane, pa sam se potpuno uvjerio, da je to ona ista ruka pisala, koja je pisala i onu cedulju na mom ogrtaču. To sam saopćio i senatorima, ali oni kao da nijesu mnogo do toga držali, budać sam ja mogao lahko obadvoje pisati, tim većma, što je prvo slovo imena bilo nečitljivo napisano i glasilo je Z.

Listovi su sadržavali grožnju preminuloj i opomene prije vjenčanja.

Gouverner je bio danas užasan, budać su danas s menom postupali žešće i strožije. Ja se pozovem na moje listove, koji se nalaze u mojem pisaćem stolu; nu sve nije koristilo, oni su već i to pregledali. Tako je izginula svaka nada u spas. Trećega dana bje mi pročitana osuda, koja je glasila, da sam odsuđen na smrt. Tako sam zar daleko došao, pomislih sâm u sebi. Osamljen od svih svojih, u tuđem svijetu zar moram ovako nedužno poginuti?

Jednoga dana sjedio sam u svojoj ćeliji osamljen, mislio sam na svoj svršetak, kad se otvore vrata moje ćelije. U sobu stupi mučke neki čovjek.

„Dakle sam te opet našao, Zaleukas?“ reče on. Kraj sjaja moje svijetiljke nijesam ga u prvi mah prepoznao, ali glas njegovog grla sjeti me nekih uspomena. Bijaše to moj prijatelj Valety, kojeg sam upoznao u Parizu. On mi reće, da je slučajno došao u Fiorencu, gdje i njegov otac stanuje. Dalje mi reče, da je čuo svu moju sudbinu i nesreću, pa me je zaklinjao, kako sam se mogao u toliko zaboraviti. Ja mu ispripovjedim cijeli događaj. On se je svemu čudio, a ja mu se zakunem, da sam govorio istinu. Sjaj i čar novca me je toliko opčarao!

„Zar ti nijesi poznavao Biancu?“ upita ovaj. Ja je nikada nijesam vidio.

Valety pripovijedaše, da u toj cijeloj stvari leži nešto tajnoga. Gouverner je valjda mislio, da sam ja iz neke osvete ubio Biancu baš pred njeno vjenčanje. Cijeli događaj je u savezu s onim crvenim ogrtačem, a ja sâm nijesam si ga znao protumačiti. Valety me zagrli i obeća mi, da će sve učiniti sa svoje strane, kako bi me mogao spasiti. Ja sam se doduše malo u to nadao, nu znao sam da je Valety vrlo učen čovjek, a učinit će za me mnogo toga. Dva sam dana bio u neizvjesnosti, dok se nije Valety vratio.

„Donašam ti utjehu, ako baš nije najugodnija. Tebi se smrt oprašta, ali moraš žrtvovati ruku.“ Trenutim glasom zahvalim prijatelju za taj glas. On mi reče, da se gouverner nije dao namoliti, kako bi stvar još jednom ispitao. I kad je ipak opazio neku nepravdu, odredio je moju kazan prema onoj, kakovu je čitao u nekoj Florentinskoj povjesti. On i njegov otac čitahu puna tri dana starinske knjige, dok ne nađoše sličan slučaj. Tamo je glasila kazna ovako: Lijeva mu se ruka mora odrezati, njegova dobra oduzeti, a on se smatra prognanikom na uvijeke. Tako je glasila i moja osuda, a ja sam morao biti svakim časom pripravan, da je ovršim. Ne ću vam prikazivati, kako mi je bilo, kad sam tamo

položio ruku, a u tren oka udari svom snagom krv na sve strane!

Valety me je lijepo primio u svoju kuću, dok nijesam posve ozdravio. Na koncu mi još dade i putni trošak, jer sve što sam posjedovao, to mi je sud oduzeo. Iz Fiorence sam otputovao u Siciliju, a odavle prvom lađom u Carigrad. Ja sam se sad jedino nadao u one novce, što sam ih prijatelju ostavio. Umolio sam ga ujedno, da me i na stan primi.

Upravo me je začudilo, kad me je ovaj upitao, zašto nijesam kuću preuzeo. On mi reče, da je došao neki čovjek u moje ime, pa je kuću kupio, a susjedima je rekao da ću ja sâm skoro doći. Ja odmah s prijateljem otiđem tamo, a svi me vrlo prijazno pozdrave. Neki stari trgovac dade mi list, kojega je ostavio onaj čovjek, koji je kuću kupio.

Tamo je pisalo: „Zaleukas! Dvije ti ruke stoje na raspolaganje, da samo jedno zaboraviš. Kuća i sve u njoj i oko nje, sve je tvoje. Svake godine ću te nagraditi, da ćeš se moći ubrajati među bogataše toga grada! Ja sam se odmah sjetio tko bi to mogao biti, tim više, što mi je stari trgovc rekao, da je taj čovjek imao na sebi crveni ogrtač. Tim sam si predstavljao, da taj čovjek ne bijaše doista tako iskvaren; mora da je imao u sebi još plemenitih čuvstava. U mojoj novoj kući bijaše sve prekrasno uređeno. Bijaše i dućan fine robe, kakove prije nijesam imao.

Prošlo je tomu deset godina. Iz pukog običaja pođem opet trgovinom u svijet, ali u onu zemlju, koja me je unesrećila, nijesam nikada išao. Svake godine sam dobivao tisuću dukata, nu sve to nije bilo moguće, da mi iz duše izbriše onaj užasan prizor sa Biancom.

Grčki trgovac Zaleukas završi svoju pripovijest. Velikom su ga napetošću svi slušali, osobito onaj stranac.

Njega je tugaljivo dirnulo ovo pripovijedanje, a Muley-u suza oko orosila. Još se je o toj stvari dugo govorilo.

„Pa zar vi ne mrzite toga čovjeka, koji vas je tako nakazio?“ upita stranac.

„Prije sam ga nešto mrzio. Nu u meni se je rodila kasnije ljubav, koju sam baštinio od svojih otaca, da ljubim i svoje neprijatelje. On je još možda nesretniji od mene.“

„Vi ste vrlo plemenit čovjek,“ reče stranac, pa razdragano stisne Grku ruku.

Vođa straže prekine im razgovor. Njegovo je lice bilo ozbiljno, a javljao je, da ovdje nije dobro ni ugodno odmaralište. Upitaše ga: zašto? On reče: Ovdje je skoro svaka karavana bila orobljena, a vojnici dapače govorahu da u daljini vide neke kupove jahača.

Trgovci bijahu vrlo iznenađeni tim glasom. Stranac, imenom Selim, mišljaše, da se oni ne trebaju bojati neznatne čete arapskih razbojnika.

„Da, gospodine,“ odvrati vođa straže. „Kad bi to bile samo ove lupeške čete, ali se od neko doba ukazuje i Orbasan. Teško pako onom, kom on za vrat sjedne.“

Stranac upita, tko je taj Orbasan, a Ahmet mu odvrati: „Mnogo se priča u narodu o tom čudnom čovjeku. Jedni ga drže vrhunaravskim bićem, što često bojuje sa pet do šest ljudi, a drugi opet za Francusa, kojega je valjda ovdje kakova nesreća snašla. Od svega je toga istina, da je on užasni razbojnik i lopov.“

„To ipak ne smijemo tvrditi,“ odvrati Lezah, jedan od trgovaca. „Ako je on i razbojnik, to on ipak može biti plemenit čovjek, a kao takav se je i pokazao prema mom bratu. Ja vam to mogu pripovijedati. On ne krade poput drugih lopova, nego zahtjeva samo neki stanoviti novčani prinos od svake karavane. Tko mu dragovoljno plati, toga lijepo pusti, a tko se usprotivi, taj nastrada. Orbasan je naime gospodar pustinje.“

Tako govorahu putnici u svojoj ćeliji. Straže su bivale sve nemirnije. U nekoj daljini vidio se čopor oboružanih jahača, upravo su jahali prema njihovoj ćeliji. Jedan od straže došao javiti, da će ovi jahači po svoj prilici navaliti na njih. Trgovci se posavjetovaše, što im je raditi: Ili se mirne duše pokoriti ili će se usprotiviti. Ahmet i dva starija trgovca privole ono prvo, a vatreni Muley i Zaleukas sa strancem ovo zadnje. Ovaj mirne duše izvadi iz svoga pojasa mali modri rupčić sa crvenim zvjezdama, priveže ga na svoje koplje i naloži robu, da to izvjesi na vrh ćelije. On stavlja svoj život u opasnost, možda će razbojnici, opazivši ovaj znak, mirno proći. Muley nije mnogo u to vjerovao, a rob koplje izvjesi. Međutim su svi u ćeliji pograbili za oružje i velikom napetošću gledali prema onoj strani, otkud su išli jahači.

I oni valjda opaziše znak, jer su najednom promjenili pravac jahanja, pa u dugom zakretu pođoše drugim smjerom.

Začuđeno gledahu svi čas u jahače, čas u stranca. Ovaj je stajao pred šatorom posve hladnokrvno, kao da se baš doista ničesa ne boji. Napokon prekinu Muley mučanje:

„Tko si ti, moćni strauče, koji si tek neznatnošću uplašio ove razbojnike,“ povika on.

„Vi me odviše hvalite,“ reče stranac.

„Ja sam bio ovim znakom obilježen, kad sam iz sužanjstva odbjegao. Što to znači, ni sâm ne znam, ali jedino to znam: tko pod ovim znakom putuje, taj je potpuno sjeguran.“

Trgovci zahvališe strancu i nazvaše ga svojim spasiteljem, jer je četa razbojnika bila tolika, da bi se karavana mogla vrlo kratko vrijeme opirati.

Drugoga dana bijaše im šator smješten već pri koncu pustinje. Kada je bilo sve uređeno, reče Lezah:

„Ja sam vam jučer kazao, da je Orbasan plemenit čovjek, dozvolite mi, da vam to jednom pripovijesti dokažem. Moj otac bijaše kadija u Acari. On imađaše troje djece. Ja sam bio najstariji, brat i sestra bijahu od mene mnogo mlađi. Kad sam navršio dvadeset godina, pozove me stric k sebi. On mi obeća sav svoj imetak, ako kod njega ostanem. Ali on je dosegao visoku starost, pa sam se ja tek pred dvije godine vratio u svoj dom. I nijesam međutim znao, kakova je nesreća snašla moju kuću, a ipak je to Allah sve lijepo popravio."

Spas Fatme.

Moj brat Mustafa i sestra Fatma bijahu skoro u istim godinama. On je bio samo za dvije godine stariji. Oni se ljubljahu međusobno i rado su činili sve ono, čim bi što bolje udovoljili željam svog bolesnoga oca. Kad je Fatmi bilo 17 godina priredi moj brat veliku čast. On pozva sve njene parice, namjesti bogato urešeni stol u vrt, a kad je bila večer, pozove ih da se na čamcu malo provezu na obližnjem jezeru. Fatma i njene drugarice rado se odazovu novom pozivu. Večer je bila jasna i svijetla, pa je bio prekasan vidik na sam grad. Djevojkama se svidjelo na čamcu, pa neprestano moljahu brata, da ih još dalje u more poveze. Mustafa je to nerado poslušao, jer je ovih dana čuo o nekim grabežljivim gusarima. Nedaleko od grada uzdiglo se veliko brdo u more. Tu htjedoše djevojke promatrati zapad sunca. Kada za to brdo prođoše, opaziše u daljini malenu barku, na kojoj su bili oboružani ljudi. Mustafa nije dobru slutio, pa naloži veslačima, da veslaju k zemlji, k obali. I doista nije imao brat krivo. Ona barka pobrza, prestigne nas i motala se je neprestano među nama i obalom. Kad su i djevojke spoznale opasnost, stadoše ustajati i rogoboriti. Mustafa ih je neprestano mirio, nu sve zalud,

jer se je barka još njihovim kričanjem lelijala amo tamo, da je bila još u većoj opasnosti. Ne pomaže ništa. Čim se je protivna lađica približila, skočiše djevojke krmili, nu u taj se čas njihova lađa prevrnu. Sa obale su to mnogi ljudi motrili, budući su gusari nesnosno plačkali one krajeve. I u tili čas pridođoše mnoge lađice u pomoć od obale. Nu pomogli su u toliko, da su mogli izbaviti one, koji su se udaviti hotjeli. U tom je metežu neprijateljska barka nestala. Ostadoše još dvije barke. Sad se jedino gledalo, da li su se svi spasili. Oni se svi sakupiše, nu jao! moja sestra i jedna njena prijateteljica manjkaju. Ujedno opaziše u barci nekog stranca, kojega nije nitko poznavao. Na upit Mustafe izjavi on, da je sa neprijateljske barke i da su ga ovi ostavili na cjedilu, budući je bio izabran, da djevojke ukrade. Nu ujedno kazuje, da je opazio, gdje su doista dvije djevojke iz vode izvukli i sobom uzeli.

Žalost moga oca bijaše neopisiva, ali i Mustafa se je do smrti ožalostio. Budući nije izgubio samo sestru, nego i ljubovcu. Ona prijateljica Fatme bijaše njemu za ženu određena. A Mustafa je dobro znao, da je on uzrok cijeloj nesreći.

Moj otac bijaše vrlo strog čovjek. Kad se je njegova žalost malo utišala, pozove Mustafu preda se i reče mu: „Tvoja mi je ludorija ugodne časove starosti ožalostila. Ti si radost mojih očiju ukrao. Bježi sve dotle od mene, dok ne dovedeš Fatmu. Ako je dovedeš, onda neka s tvoje duše nestane očevo prokletstvo."

To nije moj siromašni brat očekivao. Već prije je on doduše odlučio, da ih potraži, ali gle, otac ga sili na to i šalje ga svojim prokletstvom u svijet. On je hotio potražiti od oca blagoslov, a gle, sad je izgubio svu nadu i svu radost.

Mustafa otide onom gusaru i upita ga, kamo će on sada lađom putovati. On mu je priopćio, da su oni trgovci robova i obično u Balsori trguju.

Kad se je opet povratio kući opazi, da se otac malo smirio. On se spremi na put, a otac mu dade kesu dukata na put. Mustafa se žalosno oprosti sa roditeljima Zoraidine (tako se zvala Fatmina prijateljica) i pođe na put u Balsoru.

Mustafa je išao neko vrijeme pješice, budući iz našega mjesta nije išla lađa ravno u Balsoru. On je morao dugo putovati, da čim prije dođe k gusarima u Balsoru. Nu imao je malog dobrog konjića, pa se je nadao, da će za šest dana tamo doći. Ali baš kad je u večer četvrtoga dana putovao, napadnu ga tri čovjeka. Budući je opazio, da su dobro naoružani, to se je više bojao za svoj život, nego za novce i za konja. Vikne im stoga, da će se drage volje predati. Oni skočiše sa svojih konja i svežu mu noge na trbuh njegovoga konja. On je bio među njima, a bježali su sad brzo mučke, da ih ni okom nijesi mogao pratiti.

Mustafa je hotio u tom času zdvojiti. Kletva njegovoga oca vrlo se brzo ispunjuje. Kako će on naći sada Fatmu i Zoraidu? Osim slabog života, nije imao uza se ni prebijene pare. Već su dobar sat jašili, kad uđoše u pokrajnu neku dugo-dolinu.

Dolina bijaše zaokružena visokim drvećem, a kroz nju je žuborio brzi potok. Tamo bijaše namješteno do petnaest šatora; na konopima bijahu privezane deve i konji. Ispod jednog šatora čuo se sitni glas citare sa dva muška grla. Mom se je bratu činilo, da su to sjegurno dobri ljudi, pa je mirne duše slušao glas vodića, koji ga je vodio pod jedan šator. Taj šator bijaše iznutra prekrasno uređen. Prekrasni zlatom iskićeni jastuci, šareni ćilimi i druge dragocijenosti rijesile su šator. Na jednom jastuku sjeđaše malen stari čovjek; njegovo lice bijaše gadno, koža crno žuta i sjajna, a oštar pogled, pun lukavosti i prevejanosti podavao mu je neugodan dojam. Odmah je čovjek mogao prosuditi, da ovaj šator

nije za njega tako bogato urešen. Vodić ga upita: „Gdje je gospodar?

„On je izašao na kratki lov," odvrati ovaj, „ali je meni naložio, da ga zastupam."

„To on baš nije pametno učinio," odvrati jedan od razbojnika, „mora se brzo odlučiti, mora li ova hulja platiti ili poginuti; a to će gospodar znati bolje od tebe."

Čovuljak se digne uvrijeđen tim riječima. Svojom kratkom rukom htjede uhvatiti tog čovjeka za uho, ali kad je vidio, da mu nije moguće, stane gromorno vikati, da je sav šator strepio. Tad se najednom otvore vrata, a u sobu stupi neki visok, mlad i prekrasan čovjek. Njegova odjeća i oružje bijaše jednostavno, ali njegov ozbiljni pogled nukao te je, da ga osobito poštuješ.

„Tko se usuđuje u mom šatoru pravdati?" povika on glasno. Nekoliko časaka nije nitko ništa odgovarao, dok mu napokon Mustafa nije cijelu stvar rastumačio. Tada se je bio „jaki" (tako su ga zvali) nemilo rasrdio. „Kad sam ja tebe postavio na svoje mjesto, Hasane?" izdere se on nemilo na čovuljka. Ovaj se je bio posve stisnuo, izgledao sada još manji, nego prije i brzo izleti kroz vrata. „Jaki" htjede za njim i potjera, ali ga je brzo nestalo.

Kad je maloga nestalo, predvedoše tri čovjeka Mustafu pred gospodara šatora. Gospodar je međutim već sjedio na svom jastuku.

„Evo ga onaj, kojega smo imali uhvatiti." Gospodar ga je neko vrijeme promatrao, a na to reče: „Vlastiti će ti razum kazati, zašto te Orbasan preda se zove." Kad je to moj brat čuo, baci se na koljena i reče: „Gospodaru! Ti si na krivom putu, ja sam nesretan čovjek, a nijesam Basso, koga ti tražiš?"

Tomu se odgovoru svi začudiše. Ali gospodar reče: „Malo će ti laganje i pretvaranje pomoći. Ja ću dat dovesti ljude, koji te poznavaju."

Orbasan naloži, da dovedu Zuleinu. U sobu dovedoše neku staru ženu, koja na pitanje posve stalno reče: „Ja se kunem imenom proroka, to je Basso i nitko drugi.“

„Vidiš li, nesretniče, kako se je laž ulovila? Odviše si prost, da zamažem svoj mač tvojom krvlju. Sjutra, prije nego sunce grane svezat ću te na rep moga konja, pa ću te dotle po šumi vodati, dok ti duše ne ubijem.“

Moj brat izgubi svijest.

„To je kletva moga okrutnog oca, koji me je ovako u očiti grob tjerao.“ povika on plačnim glasom.

„A i ti si izgubljena, moja zlatna sestro, Zoraido!“

„Tvoje pričanje ne koristi ništa,“ reče jedan, koji mu je vezao ruke na leđa. „Radije šuti, ako želiš, da ovu noć bar preživiš.“

Baš kad su moga brata ispod šatora vodili, vođahu tri razbojnika nekog čovjeka, kojega su ulovili. Oni ga predvedoše ka gospodaru.

„Evo Bassa, kojeg smo imali uhvatiti,“ rekoše i približiše se Orbasanovom sjedalu. Dok su toga čovjeka vodili, ogledao ga je dobro moj brat. Bio mu je poznat, morao ga je on negdje vidjeti. Orbasan se začudi: „Tko je od njih sada pravi?“ I promatrao je sad jednoga, sad drugoga.

„Ako misliš Bassu, to sam ja.“ Orbasan ga je dugo gledao, pa naloži, da ga odvedu. Čim su ga odveli, dođe gospodar k mojem bratu, razriješi konope i reče: „Oprosti, prijatelju, što sam te uvrijedio; zahvali proroku, koji te je na vrlo lijep način spasio.“

Moj brat ga umoli, da mu dozvoli nastaviti put, jer mu je svaki čas zlata vrijedan. On mu ispripovjedi cijelu stvar, a Orbasan ga umoli, da još ovu noć prenoći. Drugi dan će mu pokazati vrlo blizi put u Balsoru. Brat na to pristane, lijepo se pogoste i usne slatko u razbojničkom šatoru.

Kad sam ustao, bijah pod šatorom sâm. Pred šatorom čuli su se različni glasovi, koji su se vrzli oko glavara šatora i onog čovuljka. Mustafa je čuo, da ga htjedoše ubiti, jer su se bojali odaje. Orbasan reče: „Ne, on je moj gost, a gostoprimstvo je sveta stvar. On i ne izgleda, da bi nas mogao odati.“

Kad je dovršio, rastvori zastor i stupi u šator.

„Mir s tobom, Mustafo; hajdemo k doručku, a tad ćemo na put.“

On pruži mom bratu vrč sa šerbetom, a kad su ispili, uzjaše na konje. Mustafa je mnogo radosnije sjedao na konja, nego što je s njega silazio. Tek što su ostavili šator, zaokrenuše u šumu. Putem je Orbasan pripovijedao bratu, da je onaj Basso bio zato ulovljen, jer se je ogriješio silno. On je naime obrekao, da će u svojoj okolici trpjeti moje ljude, a kad tamo, pred nekoliko dana objesi mi najjačega čovjeka. Još se danas siromah muči. Mustafa nije ništa govorio, samo je bio sretan, da će i sâm živu glavu iznijeti.

Na izlazu iz šume zaustavi Orbasan konje, ocrta bratu daljni put, pruži mu ruku i reče: „Mustafa! Ti si na vrlo čudan način bio moj gost. Budi pošten, ne odaj ništa, što si danas vidio i čuo. Ti si bio u samrtnom času, a ja sam doduše tomu kriv. Uzmi ovaj mač kao uspomenu; budeš li trebao pomoći, poruči meni, ja ću ti je poslati. Ovu ćeš kesicu novca uz put trebati.“ Moj brat zahvali mu na plemenitosti, mač uzme, a novac vrati. Orbasan mu još jednom pruži ruku, kesa novca pane na zemlju, a tad odjuri u gustu šumu. Kad je Mustafa vidio, da je on već podaleko, siđe s konja i digne kesu. I na svoje začuđenje bijaše kesa puna zlatnih novaca. On zahvali Allahu za spas, a preporuči razbojnika njegovoj milosti i putovaše mirno u Balsoru.

Lezah zašuti i gledaše Ahmeta staroga trgovca, koji reče: „Nu, ako je doista tako bilo, to ja rado popravljam svoj sud o Orbasanu, jer se je vrlo plemenito ponio sa tvojim bratom.“

„On je činio upravo onako, kao pravi muhamedanac ,“ reče Muley, „nu ja se nadam, da tvoja pripovjest još nije gotova. Nu znatiželjno čekamo, da li je tvoj brat našao sestru Fatmu i lijepu Zoraidu.“

„Ako nije dosadno, to ću vam drage volje nastaviti,“ reče Lezah: „jer je pripovjest o mom bratu vrlo čarobna i lijepa.“

Sedmi dan došao je Mustafa u Balsoru. Čim je stupio u točionu kave upita, kada je ovdje godišnji sajam, na kojem se prodaju robovi i ropkinje. Al na svoju žalost ču, da je baš prije dva dana prošao. Svi su ga žalili, da je zakasnio. Osobito su mnogo spominjali dvije krasote, koje su tek zadnji dan doveli, a svačije je oko o njih zapelo. Mnogo se je o njih pogađalo, dok napokon ne bijahu prodane za vrlo visoku cijenu. Mustafa je pobliže o njima raspitao i uvjerio se potpuno, da su doista bile to nje dvije. Također je saznao, da ih je kupio neki stariji čovjek, koji je stanovao četrdeset ura iza Balsore, a zvao se Thiuli-Kos. On je bio vrlo bogat, pa je tamo živio na svom imanju.

Mustafa htjede s prva odmah u potjeru za tim čovjekom, ali odluči, da na drugi način dođe do svoje sestre. Ona zgoda sa Bassom kod Orbasana, sjetila ga, da učini nešto drugo. On odluči pod tim imenom uči u kuću Thiuli-Kosa i tako se dade na put! U tom su mu lijepo poslužili Orbasanovi novci. Iza pet dana dođe u blizinu dvorca. On je ležao na lijepoj ravnici, opasanom velikim zidovima, iznad kojih se je tu i tamo samo vidjevao po koji dimnjak. Kad je Mustafa tamo došao, ocrni si kosu i bradu, svoje lice izmaže nekom

bilinom, pa je izgledao baš kao Bassa. On pošalje međutim jednoga slugu, da umoli gospodara za konak. Brzo iza toga dođoše četiri sluge, uzmu njegove konje i odvedu ih u dvor. Svi tad pođoše ka gospodaru dvora. —

Starac primi moga brata vrlo prijazno i naloži kuhačima, da priprave što najboljega. Iza jela poveo se govor o novim ropkinjama. Thiuli je uzveličao njihovu ljepotu, samo mu se nijesu svidjele u toliko, jer su bile uvijek tužne, nu on se je nadao, da će to brzo proći. Moj se je brat veselio rad takovog prijatnog dočeka i radosno legne na počinak.

Jedva da je jednu uru spavao, probudi ga sjaj svjetiljke. Dok se je malo razabrao, mišljaše: to je san. Nu pred očima je opazio onog čovuljka iz Orbasanovog šatora. On je nosio u ruci svjetiljku i tiho se je smiješio. Mustafa se uštipne za ruku, povuče se za nos, da se dosjeti: je li to san ili java. Nu bijaše java.

„Što ćeš ti ovdje?“ povika Mustafa, kad je malo došao k sebi.

„Ne bojte se ništa, moj gospodine,“ reče on, „ja sam saznao, zašto ste vi ovamo došao. Vaše mi je lice bilo odmah poznato, a da nijesam znao, da su Bassa objesili, mislio bih, da ste vi on.“

„Prije sveg mi kaži, kako si ovamo došao?“ upita Mustafa srdito, jer ga je ovaj prepoznao.

„Što ću vam baš i tajiti,“ odvrati ovaj. „Buduć se nijesam mogao s Orbasanom slagati, to sam pobjegao, ali ti, Mustafo, ti si bio uzrok naše svađe, ti mi moraš zato dati svoju sestru, da mi bude žena. Ja ću ti u svem pomagati. Ako nijesi sporazuman, to odmah idem reći mom novom gospodaru, tko si ti.“

Mustafa se je rad toga silno uplašio. Sada u najboljem poduzeću dolazi ona hulja, da mu poslove kvari. Bijaše samo jedno sredstvo, da svoj cilj postigne. On

skoči sa postelje, htjede čovuljka pograbiti, ali ovaj baci svjetiljku na zemlju i odleti hodnikom vičući: „U pomoć“!

Sad bi trebalo valjanog savjeta. Djevojku će morati za ovaj čas ovome obećati, samo da sebe lakše spasi. On pođe ka prozoru, ne bi li bilo zgodno skočiti kroz prozor. Bijaše to prilična visina, a na drugoj strani bijaše zid, kojega bi nekako mogao prijeći. Zamišljeno stajaše kraj prozora; na hodniku je bilo čuti mnogo različnih glasova. Kad već bijahu na vratima, zgrabi on zdvojno svoj mač i odijelo i baci se kroz prozor. Pad je bio neugodan, ali je oćutio, da nije ništa na sebi ozledio. Tad preskoči zid, koji je oko zgrade išao, pa tako svojim progoniocem sretno umače. I tako je besvjesno bježao sve do jedne šume, gdje je sav izmučen legao. Tu je promišljao, što mu je činiti. Svoje konje i služinčad morao je žrtvovati; glavno je, da je novac u pojasu spasio. —

Njegova mudra glava smisli drugi način spasa. On iđaše šumom, dok napokon nije došao u neko selo. Tu si je za jeftine novce kupio konja, na kojem je odjašio u obližnji grad. Tamo je potražio kakovog vještog liječnika. Preporučiše mu nekog starog čovjeka. Ovomu ponudi on veliku svotu novaca, ako mu dade lijek, koji je kadar čovjeka posvemašno uspavati, ali da se opet u čas može probuditi. Kada je taj lijek dobio, kupi si posve crnu bradu, te ostale stvari, koje su ga posve prikazivale putujućim liječnikom. I sjedne na svoje kljuse i odjaši natrag u dvor Thiuli-Kosa. Ovaj ga put ne će moći nitko prepoznati, jer se skoro ni sâm nije mogao prepoznati. Kad je došao u dvor najavi, da se zove Chakamakabudibaba i da je izvrstan liječnik. Ovo prekrasno ime svidjelo se je toliko starom gospodinu, da ga je odmah pozvao na objed. Kad su tim svršili, odluči starac, da će dati sve svoje ropkinje pregledati po ovom liječniku. Ovaj je od veselja igrao, da će opet vidjeti

svoju sestru, pa je poskakujući slijedio starca, koji ga je vodio u seraj. Oni dođoše u jednu sobu, koja bijaše prekrasno uređena. U njoj nije bilo nikoga.

„Chambaba ili već kako se zoveš,“ reče Thiuli-Kos. „Vidiš ovu rupu; kroz nju će svaka ropkinja pružiti ruku, pa ćeš moći prosuditi, da li je bilo zdravo ili ne. Mustafa je odmah znao, zašto on tako čini. Thiuli izvuče iza pojasa cedulje, na kojima su bila upisana imena pojedinih ropkinja. On ih je redomice čitao; svaka bi pružila ruku, a liječnik bi ogledao bilo.

Šest ih je brzo pregledao i reče, da su potpuno zdrave. Tada pročita Thiuli sedmu „Fatmu,“ a malena bijela ruka proviri kroz rupu. Strepeći od radosti, pograbi Mustafa tu ruku, pa očituje ozbiljnim licem, da je ova bolesna. Thiuli bijaše vrlo zabrinut, pa naloži liječniku, da priredi lijek. Liječnik izađe i napiše na maloj ceduljici: „Fatmo! Ja ću te spasiti, ako ćeš pristati na to, da primiš ovu ljekariju. Ona će te usmrtiti u vrijemenu od dva dana. Ja imam opet i lijek, kojim ću te oživjeti. Hoćeš li, to kaži, da ti ovaj lijek nije pomogao, pa će mi to biti znak, da na to pristaješ!“

U brzo se vrati u sobu, gdje ga je Thiuli čekao. On donese sa sobom neki neznatni napitak, opipa bolesnoj Fatmi još jednom bilo i pruži joj napitak i cedulju u narukvicu. Kad su otišli iz sobe reče Thiuli žalosnim glasom: „Chadibaba, što ti držiš do Fatmine bolesti?“ Chakamakabudibaba reče vrlo tužno: „Ah gospodine! Neka te prorok utješi, ona je u užasnoj groznici, da bi mogla teškom mukom preboljeti.“ Thiuli-ju uzavrije užas: „Što kažeš ti, nesretna huljo? Zar ona, za koju sam dao dvije tisuće dukata, da će umrijeti tako naglo? Ako je ne spasiš, ja ću ti odgristi glavu!“ Sad je brat odmah opazio, kakovu je ludost počinio, pa je počeo po malo starca tješiti. Dok oni još tu govorahu, dođe rob, koji javi, da onaj napitak nije ništa koristio.

„Upotrijebi svu svoju umjetnost, samo da je spasiš," uzvikao se Thiuli.

„Ja ću joj dati kapljice, koje će joj za stalno pomoći."

„Daj, daj, molim te," uzdisao je Thiuli. Radosno ode Mustafa donijeti svoj uspavajući lijek. Dade ga robu i naloži, kako ga valja uzimati. Tad otiđe Thiuli-ju tješeć ga, da će ovaj lijek stalno pomoći. Ujedno umoli starca, da mora ići ukraj jezera, gdje će nabrati neke ljekovite trave. Jezero nije bilo daleko od dvora. Kraj jezera svuče Mustafa svoje lažno odijelo i bradu i sve to baci u vodu, a sâm otiđe u šumu, gdje se je sakrio i čekao noć. Kad je nadošla noć, uvuče se potajno u dvorsku grobnicu.

Tek što je Mustafa kratko vrijeme bio otišao, javiše starcu, da je Fatmi odzvonilo. On pošalje na jezero po liječnika, ali njega nijesu mogli naći. Ujedno mu jave: valjda se je liječnik utopio, jer se po jezeru vidjeva njegovo odijelo, a kad i kad se pokaže iz vode njegova crna brada.

Thiuli je mislio poluditi. Odnikuda pomoći. On zamrzi na sav svijet, čupaše si bradu i udaraše glavom o zid, nu to sve nije pomagalo, jer je Fatma za kratki čas ispustila dušu. Thiuli nije trpio mrtvaca u kući, pa naloži, da naprave za nju odmah lijes. Nju sprave u lijes i s mjesta odnesu u mrtvačnicu, gdje je Mustafa čekao za jednim lijesom. Robovi ostaviše lijes i otiđoše.

Mustafa izađe iza lijesa, upali svoju svijeću, koju je za taj posao priredio. Tada uzme bočicu s lijekom i otvori Fatmin lijes. Ali kako se je prenerazio, kad je u lijesu opazio posve drugo lice! Niti njegova sestra, ni Zoraida, nego posve treća osoba ležaše u lijesu. Opet udarac zle kobi! Napokon se sabere, uzme bočicu i pruži djevojci lijek. Ona počne disati, ustane iz lijesa i nije se mogla dugo razabrati. Napokon se sjeti cijelog događaja i baci se Mustafi pod noge: „Kako bi ti zahvalila,

povika ona, „da si me iz ovoga sužanjstva spasio?" Mustafa joj prekine govor: „Kako to, da nijesam svoju sestru Fatmu spasio?" Ona ga je samo gledala.

„Sad mi je to sve jasno. Mene zovu Fatma i ja sam dobila onu ceduljicu i lijek." Moj brat umoli djevojku, da mu pripovijeda nešto o njegovoj sestri i Zoraidi. One su u dvoru dobile ime Mirza i Narmahal.

Kad je Fatma opazila, da je Mustafa vrlo nesretan i žalostan, osokoli ga obećavši mu pomoć, kojom će moći svoju sestru spasiti. Mustafa se je bio sad malo razbistrio, pa je umoli, da mu to kaže. Ona poče:

„Ja sam tek pet mjeseci bila u tom dvoru, a uvijek sam mislila, kako bi se spasila. Za mene je to bilo teško. U nutarnjosti dvora opazio si valjda onaj zdenac, koji u deset krakova vodu baca. Taj mi je upao u oči. U našoj kući bio je sličan zdenac. Da saznam kako je građen, upitam Thiuli-ja: tko ga je gradio?

„Ja sam ga sâm gradio," odvrati on. „Ali što se tu vidi, to je najmanje. Voda u zdenac dolazi iz bližnjeg potoka kroz vodovod, gdje se čisti i ide kroz kanale, kojima bi i čovjek mogao lijepo hodati." „I to sam sve ja sâm gradio." Kad sam ja to čuo, poželim si bar na čas jakost kojeg Herkulesa, da bi mogao uzdignuti sve one kamene ploče na zdencu. Ja ti mogu vodovod pokazati, ti kroz njega možeš proći u dvor i tamo svoju sestru spasiti. Ali najmi si bar još dva čovjeka, da možeš nadvladati one robove, koji su na straži u seraju.

Tako je ona govorila. Moj brat Mustafa ugrabio opet nešto hrabrosti, premda je već dva puta nasjeo, te umoli Allaha, da mu blagoslovi njegove ciljeve. On obeća djevojci, da će je otpratiti u njezinu domovinu, samo ako mu bude sada u pomoći. Još ga je jedna misao mučila, gdje će on dobiti dva, tri pomoćnika. Tada mu pane na um Orbasanov mač i obećanje njegovo, kojim će mu pomoći u ovakoj neprilici.

U gradu, gđe je bio liječnikom, kupi za svoje zadnje novce konja, a Fatmi nađe stan u neke starije žene. On je pako u tri dana došao u onu goru k Orbasanu. I nađe tamo Orbasana, koji ga ljubazno primi. Mustafa ispripovjedi cijelu stvar, pričem se je Orbasan čas na čas nasmijao, osobito kad je Mustafa govorio o liječniku Chakamankabudibabi. Orbasan se je silno srdio radi izdaje onog čovuljka; on obeća bratu potpunu pomoć, samo mu je ponudio da se jelom okrijepi. Mustafa ostane zato onu noć kod Orbasana, a čim je zora zarudjela, već su oni bili na putu! Mustafa, Orbasan i tri vijerna roba. Oni su jahali dosta brzo, jer su već u dva dana došli u onaj grad, gdje je Mustafa ostavio Fatmu. Iza trga odjašiše u onu šumicu, iz koje je bilo vidjeti Thiuli-jev dvor. Tamo odlučiše proboraviti noć.

Čim je sumrak nastao, otpute se na put k vodovodu; Fatma ih je vodila. Tamo su ostavili Fatmu i jednog roba s konjem, a oni se počeše penjati u vodovod. Prije nego su pošli, reče im još jednom Fatma cijeli opis vodovoda i zdenca: da će doći kroz zdenac u nutrašnjost dvora. Tamo su s desna i s lijeva dva tornja, u šestoj sobi, od tornja desno, jesu Fatma i Zoraida, a straže ih dva crna roba. Oružjem i ostalim potrebnim oruđem providjeni, penjahu se njih četvorica uz vodovod. Iza pô ure dođoše k samom zdencu, pa se čvrsto dadoše na posao. Zidovi su bili debeli i čvrsti, nu ipak su ova četvorica sve svladala, pa načiniše u zidu veliku rupu. Orbasan se uspne prvi i pomogne ući drugima. Kad su se svi uspeli, stadoše se orijentirati po dvoru, da nađu spomenuta šesta vrata. Nu sad nijesu bili na čistu. Koja su doista šesta vrata? Ako su brojili od desnoga tornja k lijevom, to su šesta vrata zazidana. Orbasan nije dugo glave razbijao: „Moj mač će mi pomoći,“ povika on, pođe prama šestim vratima, a ostali su ga sliedili. Otvori vrata, a na podu su čvrsto spavali robovi. Bilo ih je

šest. Već se htjedoše povratiti, jer su se namjerili na kriva vrata, kad iz jednoga ugla začuše poznati glas: „U pomoć!“ To bijaše onaj čovuljak iz Orbasanova šatora. Ali prije nego su i robovi mogli viku čuti, već je Orbasan pograbio čovuljka za vrat i sveza mu ruke na leđa. Tad se okrene k ostalim robovima, a te su već Mustafa i druga dvojica na pola povezali. Njima sad zaprijetiše mačevima, da istinu kažu: gdje su Narmahal i Mirza. Oni rekoše, da su do njih u prvoj sobi. Mustafa nahrupi u sobu i tamo nadje Fatmu i Zoraidu; njih je vika pobunila. Robinjice brzo skupe svojih sedam šljiva i pođoše za Mustafom. Ona dva razbojnika nagovarahu Orbasana, da sad pođu krasti i plijeniti, što samo nađu, ali on reče: „Ne ću, da se o meni govori: Orbasan se penje u tuđe kuće, da zlato krade.“ Mustafa i spašene djevojke spuste se brzo u vodovod, a Orbasan je uhvatio onog čovuljka i odvede ga na dvorište. Uza se je imao svileni konac, pa je na njega objesio na zdencu čovuljka. Kad su i to učinili, spustiše se u vodovod. Djevojkama bijahu oči pune suza i hvališe život svom spasitelju Orbasanu. Još većim ganućem rastajali su se drugoga dana s Orbasanom, doista! one to ne će nikada zaboraviti.

Iza kratkog puta dođoše kući. Moj otac je bio neobično razveseljen, pa je drugoga dana priredio tako veliku slavu, da je sav svijet na nju pozvao. Pred mnoštvom znanaca i prijatelja, morao je moj brat pripovijedati cijelu stvar. Svi su ga neobično hvalili, a osobito razbojnika Orbasana.

Kad je brat dovršio, ustade moj otac i dovede mu Zoraidu. „Sad ću tek razriješiti svoje prokletstvo sa tebe,“ reče on ozbiljnim glasom, „evo ti je, koju si svojom odvažnošću sretno spasio. Primi moj očinski blagoslov, a u našem gradu ne uzmanjkalo nikada ovakovih ljudi, koji će se boriti za ideju svete i bratske ljubavi.“

Karavana je bila na koncu pustinje. Svi radosno pozdraviše one lijepe zelene livade i visoko krošnato stabalje, koje već dulje vremena nijesu vidjeli. Oni se navratiše u prvo kavotočje, da se malo odmore. Na licu svakoga putnika čitalo se je neko neobično zadovoljstvo. Pa kako i ne bi! Sad su bili posve slobodni, nestalo je straha pred razbojnicima. Najmlađi trgovac Muley zaplesao je tad neki komični ples, koji je i samog Zaleukasa razveselio. Nu to nije bilo sve. On počne pripovijedati pripovijest, koju im je obećao.

Pripovijest o malom Miši.

U mom rodnom mjestu Nicei življaše neki čovjek, kojega su zvali „mali Mišo.“ Ja ga se još iz svoje dječačke dobe sjećam, jer sam zbog njega bio jednom zgodom dobro od oca isprebijan. Mišo je bio već stari pomoćnik, kad sam ga ja upoznao, a bio je visok tri do četiri cipele. Inače je bio vrlo čudna pojava, jer je ono malo tijelo moralo nositi veliku glavu, kakovu obično nemaju ljudi. On stanovaše sâm u jednoj velikoj kući, kuhao si je sâm, a u opće ljudi i nijesu znali, da li on živi ili je umro, budući je vrlo rijetko iz kuće izlazio. U večer ga je bilo moguće vidjeti, gdje na krovu svoje kuće šeće, tad se je pričinjalo, kao da se sama glava miče. Ja i moji prijatelji bijasmo vrlo zločesti dječaci. Svakoga smo rado srdili, a za nas je bio osobiti blagdan, ako je Mišo iz kuće izašao. Mi bismo tad stajali pred njegovom kućom i čekali bismo dok izađe. Kad bi se tad vrata otvorila, a kroz njih se pokazala ponajprije velika glava s još većim turbanom, tijelo je bilo zaogrnjeno iznošenim ogrtačem, oko pojasa mu je visio mač, tad bi bio vrhunac našega veselja. Vika na sve strane. Tad bi skakali presretno oko malog Miše. On bi nas lijepo pozdravio i išao dalje ozbiljno svojim putem.

Pri hodanju je također bio nespretan, jer je imao na nogama odviše velike papuče, koje su mu svaki čas s nogu padale.

Mi smo dječaci za njim bježali i neprestano vikali: „Mali Mišo, mali Mišo!“

I tako smo mi često tratili vrijeme. To nam je bila ugodna zabava. Nu na žalost moram priznati, da sam ja ponajviše srdio maloga Mišu. Ja sam ga vukao čak za kaputić, a jednom zgodom stao sam mu tako na papuče, da se je siromah srušio na zemlju. Tad sam se grohotom smijao, ali ne za dugo, budući sam još istoga dana opazio, kako u našu kuću dolazi. I doista dođe k mom ocu. Ja sam se sakrio za vrata, dok se on nije vratio od oca. Meni sad nije bilo jako ugodno, ali glad me je prisilio, da sam vrlo junačno i hrabro stupio pred oca.

„Kako čujem, ti si psovao maloga Mišu?“ reče mi on vrlo ozbiljno.

„Ja ću ti pripovijedati cijelu pripovijest o malom Miši, pa ćeš vidjeti, da mu se više ne ćeš smijati. Nu pri svem tom, ono te čeka.“ Ono je bilo dvadesetpet batina. Otac uzme svoju lulu, skine jantar i stade me žestoko biti. Kad je svih dvadesetpet udario, morao sam slušati pripovijest o malom Miši.“

Otac maloga Miše, koji se je zvao inače Mukrah, živio je skromno ovdje u Nicei. On je živio po prilici tako, kako živi i njegov sin. Mišu on nije baš jako trpio, budući se je sramio, što je tako malen. Mišo je bio već u šesnaestoj godini, a otac mu još uvijek predbacivao, da je budalasto dijete.

Za kratko vrijeme umre otac, a Mišo ostade osamljen i siromašan. Okrutni znanci, kojima je Mišo iznad svoje imovine dugovao, istjeraše ga u svijet, da si tamo vlastitim rukama kruh služi i sreću traži. Mišo je bio u tom posve sporazuman, samo još umoli jedne hlače

pokojnoga oca, koje mu doista dadoše. Njegov je otac bio vrlo jak i visok čovjek, pa nije ni čudo, da hlače nijesu pristajale Miši. On se je brzo snašao, odreže nogavicu, koliko je bila dulja, pa onako obuće hlače. Nu kan' da je zaboravio i širinu hlača smanjiti, pa zato su i bile te hlače vrlo nespretne. On sav bijaše neumjesno obučen: veliki turban, široki pâs, široke hlače, modri ogrtač, a u pasu bijaše dugi mač pokojnoga oca. Tako obučen, palicom u ruci, pođe u svijet.

Prvi dan je lijepo putovao. Pošao je u svijet potražiti sreću. Kad bi putem opazio kakav sjajni kamenčić, pomislio bi odmah: o bar da se pretvori u dragi kamen! U daljini bi opazio kapulu mošeje, tad bi se požurio, da čim prije tamo dođe, budić je mislio, da je došao u čarobnu zemlju. Ali jao! Sve su one slike nestale, a jedino njegov prazni želudac i trudne umorne noge sjećaju ga, da je još u zemlji smrtnikâ. Tako je putovao puna dva dana, gladan i bijedan tražio je svoju sreću. Divlji poljski plodovi bijahu mu hrana, a tvrda zemlja ležište. Jutrom trećega dana, opazi on na brežuljku veliki grad. Polumjesec na džamijama, te šarolike zastave držao je Mišo, da ga k sebi vuku. Začuđeno promatraše on grad i okolinu.

„Da, ovdje će mali Mišo svoju sreću naći, reče on u sebi, pa premda je bio vrlo umoran, poskoči malo od zemlje: „Ovdje ili nigdje." I sakupi sve svoje sile, te pođe u grad. Premda se je činilo, da je grad vrlo blizu, to je ipak Mišo došao u nj' tek oko podne, jer su ga noge posvema ostavile, pa je morao svaki čas otpočinuti u hladu kakove paome. Napokon je prispio na gradska vrata. Tu odloži ogrtač, sveže turban ljepše, razvuče još više pâs, a mač k zemlji pusti; tada očisti prašinu sa cipela, uzme svoj štapić i pođe veselo kroz gradska vrata.

Već je prošao mnogo gradskih ulica, ali nitko mu još nije doviknuo, kako si je on to pomišljao: „Mali Mišo, hodi ovamo; jedi, pij' i otpočini!"

On gledaše upravo prema nekoj kući, kad se kroz prozor ukaže neka starija gospođa i reče:

Ovamo, ovamo!
Stol je pun,
Dođite samo
Susjedi mili!

Vrata se kuće otvoriše, a kroz' anj uniđe množina pasa i mačaka. On stajaše nekoliko časaka promišljavajući, bi li išao ili ne. Napokon uđe. Pred njim su išle dvije mačice, on iđaše za njima, one će valjda dobro znati, gdje je kuhinja.

Kad je Mišo došao gore, sastane onu gospođu, koju je vidio na prozoru. Ona ga je čudno gledala, pa ga upita: što će ovdje?

„Ti si pozivala na tvoje jelo, ja sam odviše gladan, pa sam i ja došao, da me nahraniš."

Stara se nasmija i reče: „Otkuda dolaziš ti? Sav grad zna, da ja samo za svoje mačke kuham, a katkad pozivljem i mačke iz susjedstva. Mišo sve potanko ispripovijeda, kakova ga kob prati, pa umoli gospođu, da mu dade sa mačkama jesti.

Gospođu je razžalostila njegova sudbina, pa mu dađe dosta i jesti i piti. Kad se je Mišo podosta okrijepio i nahranio, reče mu gospođa: „Mišo, ostani kod mene u službi, ti ćeš se u mene malo morat truditi." Mišo pristane, te tim stupi u službu gospođe Ahavzi. On imađaše lahku, ali čudnu službu. Gospođa Ahavzi imađaše naime dva mačka i četiri mačke; te je morao Mišo svakoga jutra lijepo očistiti i urediti. Kad bi gospođa kuda pošla, Mišo je morao na nje paziti. Pri jelu bi im morao zdjelu donijeti; na počinak bi ih morao metnuti na svilene jastuke i pokriti uredno sa baršunastim pokrivačem. Bilo

je tu i nekoliko pasa, nu na te se nije toliko pazilo, kao na mačke, budući je gospođa Ahavzi držala, kao da su joj mačke djeca. Inače je bio život vrlo ugodan i samotan; preko dana nije vidio nikoga, do li gospođu, mačke i pse. S prva je bio mali Mišo posve zadovoljan, a činilo se je, kao da je i gospođa bila s njim zadovoljna. Danomice bijahu mačke sve više razmažene i prpošne. Čim bi gospođa kamo otišla, mačke bi došle i skakale po sobama, pa bi razbacale i polupale često vrlo skupocijene stvari. Kad bi opet začule njezine korake, već bi bile na svojim mjestima i repom se mazile, kao da se nije i ništa dogodilo. Tad bi gospođa napala svom silom na Mišu. On je tomu bio kriv. Mačkama je više vjerovala, koje su se tamo na podu mazno oko gospođinih nogu pružale.

Mali Mišo je bio vrlo žalostan, gdje ni ovdje nije našao svoju sreću, te odluči, ostaviti gospođu Ahavzi. Novaca doduše nije imao. Sad se je tek pravo uvjerio, kako je doista teško čovjeku živjeti bez novaca. Smišljao je, kako bi došao do novaca. U ovoj kući bijaše jedna soba, koju mali Mišo još nikada nije vidio. Odluči, da vidi, šta je u njoj. Kad je tako o novcu razmišljao, pomisli, možda je u toj sobi pohranjeno gospođino blago? Nu soba je bila uvijek čvrsto zaključana, te nije Mišo mogao nikako u nju ući.

Jednoga jutra izašla je nekamo gospođa Ahavzi. Jedan njen psić povuče Mišu za nogavice hlača, kao da je htio reći: slijedi me! Mišo iđaše za njim. Psić ga odvede u spavaonicu gospođe Ahavzi, a kroz tu su vodila vrata u onu sobu, koju je Mišo tako želio vidjeti. Vrata bijahu na pola otvorena. Mišo se je ogledavao, gdje bi što novca opazio, ali nigdje ništa. Samo stara odjeća ležaše svuda. Uz to opazi on neku posudu, koja mu u oku zape. On je dohvati i ogledavaše je sa svih strana. Ali žalosti! Mišo nije opazio, da je ona tek na

nekom slabom stalku, koji se izmače i posuda se razbi o zemlju na stotine komada.

Dugo je sad stajao Mišo bez života. Sad mu je odzvonilo, morao je jedino pobjeći, inače će ga stara ubiti. On je bio odmah na put spreman; obazre se još nekoliko puta po sobi, možda će štogod naći, što bi mogao sa sobom ponijeti. U oči mu panu neke velike papuče. Te ne bijahu doduše lijepe, ali njegove one stare nijesu više sposobne za put. On skine s nogu svoje papuče, a navuče na noge ove velike papuče. U kutu je stajao mali štapić sa lavljom glavom, taj mu se je dopao, on ga uzme, te se požuri kroz vrata. Brzo ode u svoju sobicu, navuče ogrtač, metne turban na glavu, za pâs zatače svoj mač, te bježaše, što su ga samo noge nosile kroz grad. I tako je izašao iz grada. Svuda se je pomno obazirao; možda će ga stara otkuda opaziti. On je išao tolikom brzinom, da su mu u malo noge otkazale službu. Nu gle, što je opazio! Njegove papuče htjele su vjekoma samo naprijed ići. On stane, one se pomiču. Dok napokon nije se rasrdio i viknuo: „O, o, stan' te!" Papuče stadoše, a Mišo legne na zemlju na počinak.

Papuče su Mišu veselile neobično. Tako si je stekao bar nešto u službi, što će mu pomoći sreću tražiti. Napokon je od sve radosti zaspao. U snu mu se prikaže onaj pas, koji mu je pomogao doći do papuča, pa mu reče: „Dragi Mišo! ti ne znaš u čem su za te ove papuče sreća. Stoga pazi! Ako staneš na njihovu petu, te se tri puta okreneš, to ćeš moći odletjeti, kamogod želiš. Sa štapićem ćeš opat naći blaga, jer gdje udariš triput, tamo će biti zlata, a gdje dvaput, tamo srebra." Tako je svatio mali Mišo. Kad se je probudio, odluči pokušati sreću tražiti: navuče papuče, te se stane na jednoj peti okretati. S početka mu to nije pošlo za rukom, jer je svaki čas skoro svojom velikom glavom posrnuo sad na ovu, sad na onu stranu.

Mišo je nekoliko puta na nos 'pao, nu to ga sve nije ustrašilo, da pokus nastavlja. I doista uspije! Kao točak okretaše se on na peti, poželi u obližnji grad i u čas ga papuče odnesoše u zračne visine.

Mišo letijaše kroz oblake, a prije nego je išto pomisliti mogao, već se je našao na nekom velikom trgu, na kojem je bilo mnogo svijeta. Nije mu se svidjelo na trgu, buduć mu je svaki čas ili netko na papuče stao ili je opet on nekoga svojim dugim mačem gurnuo. Odluči poći u koju pokrajnu ulicu.

Mali Mišo promišljaše sada, kako bi došao do novaca. On imađaše doduše štapić, koji će mu blago iskopati, ali gdje bi on našao zlato i srebro zakopano? Pomisli: mogao bih se izložiti, da me ljudi za novac gledaju, nu zato je bio odviše ohol. Napokon mu sune u glavu brzina njegovih papuča. Možda će mu papuče nešto novca donijeti, pa najavi u gradu neizmijernu brzinu svojih nogu. Međutim je čuo, da kralj u tom gradu ponajbolje nagrađuje ovakove umjetnosti, pa pođe u kraljevsku palaču. Pred vratima palače stajaše tvrda straža, koja ga upita: što traži ovdje? Buduć je izrazio želju, da službu traži, ponudiše mu službu nadglednika robova. Nu Mišo mu razjasni svoju vještinu u bježanju, pa umoli da mu dadu mjesto glasonoše. Stražar ga ponajprije omjeri od pete do glave, pa čudno reče: „Što, noge su ti tek pedalj duge, pa bi ti htio biti kraljevski glasonoša? Nosi se otuda, ja nijesam ovdje zato, da govorim s kojekakovim ludama.“ Mišo ga je potpuno uvjeravao o ozbiljnosti ponude, te mu reče, da se je već s najbržima natjecao i uvijek pobjedu odnio. Stražaru se činjaše stvar vrlo čudna. On mu zapovjedi, da se do večere pripravi za jednu utrku, a prije toga ga odvede u kuhinju, gdje ga dobro nahraniše i napojiše. Sâm pako stražar ode kralju i pripovjedi mu ponudu maloga Miše.

Kralj bijaše vrlo veseo čovjek, pa mu se je dopalo, da će vidjeti opet neku šalu. On naloži, da će se iza dvora obdržavati utrka, na nekoj velikoj livadi, a malog Mišu morali su pomno gostiti. Kralj pripovijedaše svojim princevima i princesama, kakova će večeras biti lijepa zabava. Ovi pripovijedahu opet dalje, tako, da je na večer istoga dana bila puna livada znatiželjnog svijeta, koji je budnim okom očekivao utrku.

Kad je prispio kralj sa svojom obitelju, pristupi mali Mišo i nakloni se veličanstvenim naklonom pred visokim ličnostima. Neobično začuđenje zavlada, kad su tog mališa opazili; takova se što ovdje rijetko viđa. I doista je Mišo izgledao čudno! Nu smijeh gledaoca nije njemu ništa smetao. On stane oholo, naslonivši se o svoj štap, pa čekaše, dok mu se pojavi protivnik. Nadglednik robova izabrao je po želji maloga Miše najboljeg trčalca. Napokon i taj dođe, pa se postaviše tik do mete. Tada dade znak princesa Amarza svojom koprenom, a ova dvojica poletiše duž livade.

S početka je bio Mišin protivnik mnogo više naprijed pred njime, ali se brzo stvar promijeni. Mišo upne sve svoje sile, pa je bio u tili čas na meti, dok je njegov protivnik u velikoj daljini zaostao. Začuđenje zavlada u svjetini, a kad je kralj prvi zapljeskao rukama, nastavi neobična vika: „Živio mali Mišo, ponajbolji trčalac!“

Tad su ga predveli kralju. On se baci na koljena i reče: „Moćni kralju! Ja sam ti sada ovdje pred tobom i ostalim svijetom pokazao svoju vještinu, uzmi me za svog dvorskog trčalca.“ Kralj mu odvrati: „Ne, ti ćeš biti moj glasnik i uvijek ćeš uza me ići. Godišnja će ti plaća biti stotina dukata.“

Tako mišljaše mali Mišo, da je ipak jednom našao svoju sreću, za kojom je toliko žudio. Srce mu je od radosti igralo. Veselilo ga je i to, da je neobično ušao u volju kralju. Ovaj ga je naime slao sa različnim gla-

sovima i vijestima, a Mišo bi to sve točno i veoma brzo izveo.

Ostali pako služnici kraljevi gledahu Mišu prijekim okom. Kako to, da ovakov mališ, koji ništa ne zna do malo brže trčati, stoji u milosti kraljevoj, a ostale zapostavlja. Oni zasnovaše mnoge laži proti Miši, te ih saopćiše kralju, nu na to se nije kralj mnogo obazirao, buduć ga je bio silno zavolio. Dapače mu poveća čast i plaću.

Mišo bijaše vrlo plemenita duša. On nije snovao, kako bi se svojim neprijateljima osvetio, nego je uvijek želio, da se s njima sprijatelji i da ga bar malo obljube. Tad mu pane na um njegov čudotvorni štapić i kad bude blaga, bit će već i ovo moji prijatelji, mišljaše Mišo. Jednom zgodom slučajno je dočuo, da je otac sadašnjega kralja zakopao u zemlju mnogo blaga, od straha pred neprijateljem. Kaže se dapače, da je i umro, a to nije saopćio svome sinu. Odsad je Mišo uvijek sa sobom nosio štapić u nadi, da će možda kada poći onim mjestom, gdje je to kraljevo blago zakopano.

Jedne večeri šetaše Mišo po nekom odaljenom dijelu vrta, kad najednom njegov štapić sâm od sebe udari o zemlju tri puta. Sad je odmah shvatio, što to znači, izvadi mač, označi njim to mjesto, a zatim ode natrag u dvor. Uzrujano očekivaše noć, da se dade na svoje poduzeće.

Kopanje blaga zadavaše malom Miši vrlo mnogo posla, čemu se on nije nadao. Njegove ruke bijahu odviše slabe za taj posao. Već evo potpuna dva sata kopa, pa je tek nekoliko stopa iskopao. Napokon udari o nešto tvrdoga, što zazvoni kao kovina. Sad je kopao mnogo marljivije, dok napokon nije doista došao do nekakovog željeznog poklopca. Kad ga je podigao, bijaše pod njim lonac pun zlatnog novca. No ruke su mu slabe bile, da bi mogao dići onaj lonac, pa si zato napuni pomno

„Ovdje je moje blago“ reče kralj.

(Strana 69.)

sve džepove, zatrpa jamu i pođe kući. Tamo je sakrio svoje zlato pod jastuke svoga kreveta.

Sad je Mišo pomislio, da će si moći i na samom dvoru uz novce naći prijatelja. Tu se vidi njegov loš odgoj, koji mu kaže: dok je blaga, dotle prijatelja.

Na dvoru su se svi čudili, otkud Miši toliki novac. Kuhač bi rekao: „On je krivotvoritelj novca“, nadgleddnik robova Ahmet reče: „On je kralja okrao.“ Arhaz, rizničar, koji bijaše najljući Mišin neprijatelj i koji se je znao često mašiti za kraljevskim novcem, reče: „On je to blago ukrao.“ Da se stvar razjasni, dogovoriše se na dvoru ovo: Glasnik jedan Korhuz snuždi se jednoga dana silno, baš kad je kralj kraj njega prolazio. Kralj ga upita: što mu je? Korhuz reče: „Ah, dragi kralju, žalosti me gdje moga takmaca nagrađuješ silnim blagom i novcem, a mene zaboravljaš!“

Kralj se je vrlo začudio s te vijesti. Ovi mu pripovijediše cijelu stvar o Miši, a on naloži, da se pregleda riznica. Tko li je bio sad sretniji, nego rizničar Arhaz? Kralj naloži, da se pazi na svaki Mišin korak, kako bi ga možda na samom djelu ulovili. Istoga dana opazi Mišo, da mu je već ponestalo novca, pa odluči te noći otići i donijeti drugo. I zbilja pođe u vrt. Nu za njim iđaše tvrda straža, kuhar i Arhaz rizničar. Baš kad je Mišo počeo vaditi zlato i metati ga u svoje džepove, skočiše ovi na njega, svezaše ga čvrsto i predvedoše kralju. On je doduše već spavao, ali ga probudiše. Sa malim Mišom bijaše užasno neuljudan. Ostali pako iskopaše onaj lonac iz zemlje i donesoše ga kralju pred noge. Rizničar pako reče, da je straža ulovila Mišu, baš kad je htio lonac u zemlju zakopati.

Kralj Mišu upita, je li to istina, što ovi govore, i otkud je uzeo novac?

Mišo se osjećaše posve nevin u toj cijeloj stvari, pa im htjede dokazati, da je on tu u vrtu pronašao

taj lonac blaga. On im reče, da je htio lonac iskopati, a ne zakopati. —

Svi su se nemilo smijali na te riječi, a kralj se bijaše sad razbjesnio: „Što, nesrećo! Ti se hoćeš svom kralju tako izlagati, a ti si ga još okrao? Rizničaru! Nalažem ti, izjavi, manjka li doista u našoj blagajni ona svota novaca?"

Rizničar se zaklinjaše svojom srećom, da mu je danomice iz riznice novac manjkao, a nije znao ni kuda ni kamo. Mogao bi ujedno i svoj život dati, da je ovo ukradeni novac. —

Tada kralj zapovjedi, da Mišu svežu u teške okove i odvedu u onaj visoki toranj; a rizničar je odnio lonac sa zlatom natrag u riznicu. Nu prije je sve točno kod kuće izbrojio i veselio se, da je stvar po njega tako lijepo ispala, Na dnu ali lonca nađe taj zločesti čovjek neku ceduljicu, koja je glasila: „Neprijatelj mi je poplavio zemlju, pa sakrivam jedan dio svoga blaga; proklet bio, tko to nađe, a ne preda mome sinu.

Kralj Sadi."

Mišo je u zatvoru mnogo toga promišljavao, i dobro je znao, da ga smrt čeka. Već htjede povjeriti kralju moć onog štapića, ali se je sa sjegurnošću bojao, da će mu štapić, a i papuče ukrasti. Papuče mu doduše sad nijesu mogle pomoći, jer je bio u tako uskoj sobici, da se ni okrenuti nije mogao. Drugi dan bila mu je najavljena smrt. Sad je Miši postalo malo tijesno u grudima. Ni pet ni šest, nego umoli kralja, da ga preda' nj pripuste. Kralj sam to dozvoli, a Mišo mu saopći svu čaroliju o onom čudotvornom štapiću. S početka nije kralj toj izjavi vjerovao, nu Mišo mu nudio, da učine samo jedan pokus. Kralj i to dozvoli, te dade pred svojim očima zakopati nešto novca u zemlju, koji će Mišo svojim štapom tražiti. Mišo nije znao, gdje je novac bio zakopan. Tad izvedoše Mišu, a njegov štap doista na

onom mjestu udari tri puta o zemlju. Kralj se je uvjerio, da je doista Mišo nevin, pa odluči kazniti rizničara, koji ga je okrao. —

On mu pošalje jednostavno svilenu vrpcu, a to je po istočnim krajevima običaj, da se tad osuđenik mora sâm skončati. Malom Miši reče: „Ja sam ti doduše obećao život, ali mi ipak moraš saopćiti, u kakovom je odnošaju štapić sa tvojom brzinom u bježanju." Mišo i to povjeri kralju, jer mu je bila dosta jedna noć u tamnovanju. Nu ipak mu nije saopćio sve; o okretu na nozi nije ni spomenuo. Kralj pokuša sreću. Navuče papuče i one su ga nosile velikom brzinom po vrtu. Nu nije se znao nikako zaustaviti. Mišo mu se htjede osvetit i ne reče ništa, dok napokon nije kralj pao nesvjest.

Kad se je kralj opet osvjestio, rasrdi se žestoko na malog Mišu, što ga je pustio onako bezsvjesno bježati. „Ja sam ti obećao slobodu, ali ako se za 24 sata ne odneseš iz moje zemlje, dat ću te na prvom drvetu objesiti." Papuče i štapić pohranio je u svoju riznicu.

Mišo je sad sâm sebe proklinjao, što je to sve počinio. On je mogao na kraljevskom dvoru zastupati dostojno mjesto. Sreća je bila jedina, da je ta zemlja bila dosta malena, pa ju je u osam sati prešao. Svaki čas je promišljao na svoje papuče i štapić.

Kad je prešao granicu, pošao je šumom, budući je bio svim ljudima samo na smijeh. Došao je do mjesta, gdje je tekao potok. Oko njega je rasla smokva. Mišo legne pod jednu smokvu i pomisli si: nikuda više ne ću otići, nego ću ovdje i smrt čekati. I u tim mislima usne. Kad se je probudio, bijaše dobrano ogladnio. Pomisli: nije lijepa smrt od gladi, pa se obaziraše na sve strane, gdje će naći nešto jela.

Na drvetu je bilo lijepih zrelih smokava, od kojih se on slasno najede, a zatim priđe k potoku, koji ga napoji. Ali gle čuda! U zrcalu vode opazi on svoju sliku.

Tâ bijaše užasna! Na glavi mu pô metra duge uši i debeo velik nos.

„Ja doista i zaslužujem magareće uši," reče on. „Budući sam poput magarca nogama svoju sreću pogazio."

I tako je lutao šumom, a kad bi ga opet glad pritisnuo, otišao bi kojoj smokvi i tamo bi se nahranio. Kad je po drugi put jeo smokve osjeti, da su mu posve uši splasnule, kao što su prije bile, Odmah poleti ka potoku, da se o tom uvjeri. Sad si je pomislio: i to je put, koji me k sreći vodi! Nabere naime toliko smokava, koliko je samo moglo stati u džepove, pa pođe s njima u grad. Na sebe je navukao posve drugu odjeću, pa je kao posve nepoznat čovjek došao u onaj grad, gdje je kralj stanovao. —

Bilo je baš godišnje doba, u kojoj je bilo rijetkost zrelo voće. Mišo sjedne rad toga pred kraljevski dvor sa zrelim smokvama. On je znao, da će već kuhar to vrlo rado za kralja kupiti. Nije dugo potrajalo i zbilja je kuhar došao. „Vrlo lijep zalogaj!" reče on, „to će njegovo Veličanstvo neizmjerno obradovati. Što tražiš ti za cijelu košaru?" Mišo mu kaza cijenu i oni se brzo pogodiše. Kuhar preda košaru robu i pođe dalje.

Kralj bijaše danas neobično veseo i hvalio je vanredno svoga kuhača. „Nije to još sve," reče kuhar. Princese su to čule, pa su bile znatiželjne, što bi to još moglo biti? Kad je pako kuhar donio smokve, začu se u sobi povik: Ah!

„Kako su zrele, kako su lijepe!" povika kralj.

„Kuharu, ti si lopov, pa ipak zaslužuješ naše potpuno poštivanje."

Kralj porazdijeli smokve ovako: svaki princ i princesa dobiše po dvije, veziri i age jednu, ostale je metnuo preda se i stade ih jesti vrlo lakomo.

„Ah, dragi Bože, što ti je dragi oče? Kako ti izgledaš?", povika najednom princesa Amarza. Svi su

gledali čudno u kralja: narasle mu duge uši, a nos mu se produljio ča preko brade. I ostalima nije uzmanjkao ovaj ures glave. Mnogi od njih izgledahu posve slični kralju. —

Pomislite si sad onaj strah na dvoru! Poslaše odmah po sve gradske liječnike. Oni su određivali ljekove. Nu sve uzalud! Nos i uši ostadoše bez promjene. Već su i odrezali jednom princu uši, ali one su s nova narasle.

Mišo je o toj cijeloj stvari dobro čuo, pa pomisli, sad je doba, da se opet pojavim. Za lijepe novce kupi si fino odijelo, pa kovčežićem u ruci uputi se u kraljeve dvorove. Dao si je uz to i crnu bradu metnuti, nitko ga baš s toga nije mogao prepoznati. Nije se njemu vjerovalo, da će on što pomoći. Nu kad je jednom princu dao smokvu, a tom je i uho i nos splasnuo, tad su doista svi povjerovali, da će im ovaj strani liječnik doista pomoći. Kralj pako pozove Mišu k sebi i povede ga do vrata svoje riznice. Tad otvori vrata i reče mu: „Ovdje je moje blago, biraj što hoćeš, dat će ti se, samo me izbavi od ove napasti." To bijaše za malog Mišu lijepa riječ. Ogleda se po sobi naokolo i odmah spazi svoje papuče i štap. Dođe do njih, uzme ih, a kralj ga samo gledao. Brzo si otkine umjetnu bradu i povika: „Nevjerni kralju! ti vrlo nezahvalno plaćaš zasluženu nagradu. Neka su ti ovi znaci na tijelu nagrada za sva tvoja dobra djela." Dok je još to govorio, okrene se na peti tri puta, pomisli si neki grad i već je tamo strijelimice poletio. I prije, nego bi kralj mogao u pomoć koga pozvati, već je mali Mišo odletio.

I od to doba živi mali Mišo ovdje u ovom gradu, gdje ga mlado i staro poštuje. On je vrlo iskusan čovjek, pa je zaslužio mnogo poštivanja, premda ga tijelo nagrđuje. —

Tako pripovijedaše moj otac. Ja sam mu obećao, da više nikada ne ćemo srditi maloga Mišu, nego ćemo

ga poštivati. I doista! Ja sam odmah pripovijedao o malom Miši svojim drugovima, a oni su skupa sa mnom zaključili, da ćemo odsad svi čim više maloga Mišu poštivati. —

Putnici zaključiše jedan dan otpočinka sa putovanjem karavane, da se životinje ponješto odmore, da zadobe više snage za daljni put. Jučeranje zadovoljstvo prešlo je i na taj dan, zabavljajući se raznimi igrami. Poslije jela zovnuše petog trgovca, da i on učini svoju dužnost pripovijedajući koju priču. On odgovori, da mu je život odveć siromašan takovima dogodjajima, a da bi mogao što o sebi pričati, več da znade jednu drugu i to „Priču o lažnom princu.“

Priča o lažnom princu.

Jednoč bio je neki veoma pošten krojački pomoćnik, imenom Labakan, koji je kod jednog vrlo vrsnog majstora u Alexandriji svoj zanat izučio. Nije se moglo reći, da je Labakan zaostao vješto baratati sa iglom, on je dapače veoma fine stvari znao načiniti, te bi mu se nepravo učinilo, rekavši mu, da je lijen. Ipak ne bijaše sve sasvim u redu s njime, više puta je znao neprekidno raditi, tako da mu se igla ugrijala i konac pušio od vrućine, te mu rad ispao kao malo kome, više puta opet zadubio se u mišljenje što je češće bivalo, upro je svoj pogled pred sebe, i načinio k tomu takovo lice, da je majstor uvijek rekao: „Labakan je opet načinio dostojanstveno lice.“

U petak ali, kad su drugi ljudi vrativši se sa molitve kući, počeli raditi, izašao je Labakan u novom odijelu, koje je teškom mukom dogotovio i prištedio. Iz Mušeje hodajuć laganim upravo gizdavim korakom, kroz trgove i ulice grada, a kada bi ga koji od njegovih

drugova sreo i pozdravio ga ili ga upitao, kako mu je, znao bi samo dostojanstveno nakloniti se glavom. Ako mu je nato više puta rekao majstor, da je s njime izgubljen jedan princ, to je on uvijek radosno odgovorio: „Zar ste to također primjetili?“ ili, „to sam već i sâm odavna mislio.“

Tako je on to isto radio već podulje vremena, bez da mu je majstor što prigovarao, jer je Labakan bio inače vrlo pošten i marljiv radnik.

Jednog dana poslao je Selim, brat Sultana, koji je upravo kroz Alexandriju putovao svoje svečano odijelo istom krojaču, da mu gdje što na odjelu zaopravi, a majstor ga je odmah predao Labakanu, jer je on radio uvijek najfiniji posao. Na večer ostavivši majstor i pomoćnici radionu, vuklo je nešto Labakana natrag u radionu, gdje je odijelo brata sultanovog visjelo.

Dugo i dugo stajao je pred njim i premišljavajući ga promatrao, čas sjajno vezivo, čas opet boje baršuna i svile, koje je tako skupocijeno bilo. Nije mogao a da ne odoli želji i obuće odijelo, koje mu je sasvim pristajalo, kao da je za njega krojeno. „Zar ne izgledam sada, kao svaki drugi princ?“ Pitao je sama sebe hodajuć gore i dolje po radioni. „Zar nije i sam majstor rekao, da sam rođen za princa.“ Činilo se da je sa odijelom obukao i ono kraljevsko ponašanje, on si nije mogao drukčije pomisliti, već da je sin kralja, zato odluči, ostaviti to mjesto gdje ljudi nijesu mogli pod njegovim zanimanjem, u njemu njegovu prirođenu čast prepoznati. Pričinjalo mu se, kao da mu je vila donijela to odijelo i poklonila, a takav poklon nije se usudio samo tako zabaciti, već je pokupio svoju malu glavnicu i otputovao u noći kroz vrata Alexandrije.

Novi princ prouzrokovao je svagdje začuđenje, u kojem mjestu bi se samo pojavio. Njegovo krasno odijelo i njegovo veličanstveno držanje, nije nikako pristajalo

za jednog pješaka, s toga je uvijek odgovorio, kad bi ga zato tko upitao, sa nekom tajnošću, da to imade svoj poseban uzrok. Uvidivši, da se sa takovim putovanjem ipak pravi smiješan, kupio si za nižu cijenu starog konja. Taj mu je sasvim pristajao, te ga nije nikad u nepriliku doveo, svojom mirnoćom i blagom ćudi, da se pokaže kao vješt jašioc, što inače nije bila njegova stvar.

Jednog dana kako je obično jašio korak za korakom na svom Murvi, (tako je zvao svog konja,) pridružio mu se također jedan jašioc i umolio ga, da li smije s njime zajedno jašiti, da će im u razgovoru biti put kraći. Taj jašioc bijaše veseo mladić, lijep i ugodan u ponašanju. Odmah je počeo upitati Labakana otkud je i kuda ide, te se naskoro ispostavilo, da i on kao Labakan putuje bez cilja u svijet. Kazao je, da se zove Omar, te da je nećak Elfi Beya, nesretnoga paše od Kaira, te da putuje izvršivati naputak svog ujaka, koji mu je dao na smrtnoj postelji. Labakan nije htio o svojim okolnostima tako otvoreno govoriti, dao mu je samo razumjeti, da je od visoke porodice, te da putuje za zabavu.

Jedan se sviđao drugome od ove mlade gospode, te tako putovahu zadovoljno dalje. Drugog dana njihovog zajedničkog putovanja, upita Labakan svog druga, kakav je to nalog, što ga je dobio od svog ujaka, te je sa začuđenjem doznao slijedeće: Elfi Bey paša od Kaira, odgojio je Omara od njegove dječe mladosti, te tako nije nikad poznavao svoje roditelje. Kad no je Elfi bio po treći puta u ratu od svog neprijatelja poražen, te smrtno ranjen morao uteći, otkrio je svom pitomcu, da mu nije nećak, već da je sin nekog moćnog vladara, koji ga je otstranio sa dvora uslijed bojazni pred prorokovanjem svojih zvjezdo-kartah, te zavjerio se vidjeti ga opet na njegov dvadeset i drugi rođendan. Elfi Bey mu nije spomenuo ime njegova oca, već mu točno naložio, da na četvrti dan budućeg mjeseca ramazana, na koji dan pada

i njegov dvadeset i drugi rođendan, neka bude kod glasovitog stupa El-Serujah, četiri dana putovanja istočno od Alexandrije, tamo neka preda bôd ljudima, koji će stajati kod istog stupa, te neka progovori slijedeće riječi: „Slavljen neka je prorok, koj' te je zadobio.“ Tada neka ih slijedi i tako će doći do svog oca.

Krojački pomoćnik Labakan slušao je začuđenjem, što mu je njegov drug govorio i promatrao je toga princa nekom srdžbom. Labakan se je srdio, da je ovaj ne samo unuk velikoga paše, nego i kneževski sin, a on da je svim sposobnostima obdaren ipak niskoga roda.

Sada je prispodabljao sebe i princa. Morao je dopustiti, da mu je lice, sasvim odličnog izraza, da posjeduje lijepe oči, umiljato i predusretljivo ponašanje, u kratko: njegova vanjština ga je svakom mogla najbolje preporučiti.

Akoprem je toliko dobrih svojstva na njem našao, to je ipak sudio, da bi jedan Labakan bolje pristajao uz kneževskog oca, te da bi njega i rađe primio, nego li prvog princa.

Ovi nazori pratili su Labakana kroz cijeli dan, te je i s njima usnuo kod prvog noćišta. Probudivši se u jutro, prvi pogled bio je na mirno spavajućeg Omara, koji kao da je o svojoj sjegurnoj sreći sanjao. Sad dođe Labakanu pomisao, da kroz prjevaru ili silu dođe do toga, što mu je nesretna sudbina propustila.

Bodež za svoju vjerodajnost imao je Omar za pojasom. Labakan ga lagano izvuče i htjede ga porinuti vlasniku u prsa. Nu misao „ubojstvo“ otklonila ga od toga, da je izabrao jednostavniji način: Dok bude još Omar slatko spavao uzeti mu konja i lijepo pobjeći. Tako je i bilo.

Bio je upravo onaj, dan prvi u svetom mjesecu Ramazanu, kada je Labakan počinio krađu na princu, imao je dakle još četiri dana, da dođe do urečenog stupa El-Serujah, koji mu je bio dobro poznat. Akoprem je predjel, gdje se je taj stup nalazio bio samo još dva dana udaljen, ipak se je požurio, da čim prije tamo dođe pred bojazni, da bi ga ipak pravi princ dostići mogao.

Na koncu drugog dana spazio je Labakan stup El-Serujah. Isti stup bješe postavljen na nešto povisoko mjesto u jednoj dolini, tako da ga se je moglo vidjeti na dva do tri sata daleko. Sada je tuklo Labakanovo srce još jače. Vremena je imao doduše dosta, da o svojoj novoj ulozi razmišlja, opet ga je vremenom savjest pekla; napokon ga je bodrila misao, da je on ipak rođen samo za princa, to ga je umirilo.

Okolica oko stupa El-Serujah bila nenapučena, pusta, te bi Labakan došao u nepriliku, da se nije prije toga opskrbio jelom i pilom. Tako se je utaborio kraj svoga konja, pod paomom čekavši dalje svoju sudbinu.

Sredinom drugog dana opazio je oveću putnu povorku kônja i deva preko poljane, koja se je približila i spustila na podnožju brežuljka na kojem je bio stup El-Serujah. Tu su razapeli krasnu sjenicu, u opće je cijelo imalo izgled, kao da je povorka kojeg bogatog paše ili šeika. Labakan si je odmah mislio, da je ta povorka rad njega došla, te bi se bio već i ozvao, ali je zagušio svoju pohlepnost kao princ se predstaviti, jer mu i onako sjutrašnji dan ispunjuje njegove smione želje.

Jutarnje sunce probudilo je krojača u njegovom najsretnijem trenutku njegova života, trenutak koji će ga iz njegove niske porodice postaviti na stranu kneževskog visa. Opazio je svoj nespretan hod, kada je išao, da odveže konja, te da odjaši do onog stupa. Ujedno oćutio je bol da je onog pravog princa prevario, ali kocka je pala, sada je morao izvršivati započeto djelo. Njegovo

samoljublje prišapćivalo mu, da posjeduje dosta odličan izgled, da se može najmoćnijem kralju kao njegov sin predstaviti, obodren ovom namisli zajašio je svog konja, sakupio svu svoju hrabrost, da potjera konja u kas i u manje nego četvrt sata bio je na podnožju brežuljka. Sašavši sa konja, privezao ga za paomu, izvadio bod princa Omara i uspeo se na brežuljak. Kod stupa stajaše šest ljudi oko starca veoma odličnog izgleda, dug kaftan sa zlatom izvezen opasan sa bijelim pasom, isto tako bijeli sjajući turban od dragog kamena, predočio mu čovjeka velikog bogatstva i visoke časti. K tom starcu pošao je Labakan, poklonivši se duboko, predade mu bod govoreći: „Ovdje sam, koga tražite."

„Budi hvaljeno prorokovo ime; koje te posla," odvrati starac. Oko mu bijaše puno suza. „Ogrli svog starog oca, moj dragi Omaru!" Dobri krojač bijaše ganut tim prizorom i baci se obnemogao u ogrljaj staroga kneza.

Nu vrlo je kratko bilo to njegovo uživanje, jer je za koji čas opazio gdje jaši neki čovjek. Konj je kan'da bio umoran, pa je išao vrlo lagano, a jahač ga je tukao i nogama i rukama. Napokon upozna Labakan, da je to njegov konj Murva i pravi princ Omar. Kako je već ušao u tu cijelu lažnu stvar, odluči Labakan, da će i nadalje željeznom voljom braniti svoja prava.

Jahač siđe s konja i popne se na brežuljak, otkuda je stao vikati: „Stan'te, ma tko bio, stanite! Ne dajte se zavaravati od drzovitog lašca. Ja se zovem Omar i moje časno ime ne smije nitko zlorabiti.

Na licima prisutnih opažala se je neka zbunjenost. Osobito je bilo starcu čudno, pa je čas na čas pogledavao sad jednoga sad opet drugoga. Labakan mu ali reče: „Milostine gospodine i oče! Nedaj se od onoga čovjeka srditi. On je kako sam čuo, malo šenuo. Po zanatu je krojački pomoćnik iz Alexandrije, a zove se Labakan. On zaslužuje pače našu sućut."

Bijes princa dosegao je svoj vrhunac. Poput djeteta stade plakati i moliti: „Srce mi moje kaže, da ste vi moj otac. Ja se zaklinjem uspomenom moje mile pokojne majke. Čujte me!“

„Oslobodi nas Bože! odvrati ovaj. „Već opet počinje luditi, kad mu ovakove misli dolaze u glavu.“ Tad starac uhvati Labakana ispod ruke i pođoše niz brijeg. Tamo posjedaše na konje ispred onog silnog voda svjetine. Nesretnog ali princa svezaše i metnuše ga na dromedara. Sa strane su jašila još dvojica, koja su na svaki i najmanji pokretaj njegov pazila.

Starac ovaj bijaše Saand, sultan Vehabita. On je već dulje vremena živio bez djece, a sad evo vratio mu se jedinac, sin. To se zbilo ovako: čim se je dijete rodilo, rekoše proroci, da ga do dvadesetdruge godine čekaju velike nesreće. Da se to ne zbude, dade ga on na uzgoj svom dobrom prijatelju Elfi-Bey-u. I tako je mladi princ dvadesetidvije godine živio izvan roditeljskog doma.

Elfi-Bey pripovijedaše, da je bio vrlo zadovoljan s mladim princem.

Kad su došli u sultanovu zemlju, dočeka ih svijet vrlo prijazno i radosno. Na ulicama, kud su prolazili bili su slavoluci, čilimi, a sa svih strana posipavali su ih cvijećem. To je sve veselilo krojačevo srce. Kako je tek bilo pravom princu, koji je na dromedaru svezan morao jašiti iza voda svjetine! Nitko se nije na njega ni obazirao, što je on doista i zaslužio. Ime Omar klicalo se je na sve strane.

Skoro su došli u sultanovu prijestoljnicu, koja je bila vrlo raskošno urešena. Sultanova žena (nešto starija gospođa) očekivala ih je sa cijelim dvorom u jednoj od najljepših dvorana.

Bilo se je već smrklo, kad su došli. Upališe s toga one presjajne svjetiljke, koje su neobičnim čarom prikazivale sjaj i raskoš dvorane. Sultanka je sjedila na

prekrasnom prijestolju, koje je sve bilo od zlata, a urešeno sa ametistima. Četiri odličnija Emira držali su na stalcima nad njom baldahin, a šeik medinski hladio je lepezom od paunova perja.

Tako očekivaše ona svoga muža i sina. Ona ga doduše nije već dugo vidjela. Nu u snu ga je često sanjala, pa: „tako mi proroka,“ veli, „poznala bi ga između tisuće svijeta.“ Najednom se začu užasna vika, čuju se trublje, bubnjevi, konji ržu, a kroz svjetinu se protura sultan, vodeći za ruku svog sina.

„Evo ga,“ reče on svojoj ženi, „ti si toliko za njim plakala.“ —

Sultanka mu ali prekinu riječ. „To nije moj sin,“ povika ona. „To nijesu one iste crte lica, koje mi je prorok u snu pokazao.“

Dok je baš to ona tako ljuto vikala, protura se kroz svjetinu i pravi princ Omar, koji je svojim pratiocem i stražarom pobjegao, i baci se bez svijesti pred prijestô. —

„Ovdje mi je mrijeti, okrutni oče, jer ne mogu više trpjeti tu nepravdu.“

Svi su se prisutni zabezeknuli radi toga, što je ovaj govorio. Već su ga htjeli opet svezanog odvesti, kad ga kraljica opazi i povika: „Stan'te! Ovaj je moj sin i nitko drugi. I premda ga moje oči nijesu nikada vidjele, to ga majčino srce poznaje.“

Stražari ga odmah pustiše, ali sultan razbjesnu. „Ja ću ovdje u stvari odlučiti; tu se ne će paziti na kojekakvi san žena, nego na naravne, jasne dokaze. Ovaj ovdje (i pokaže na Labakana) je moj sin, jer mi je donio od prijatelja Elfy-a moj mač.“

„On mi ga je ukrao,“ povika Omar, „moje ubogo povjerenje mi je prevarom zlorabio.“ Sultan nije te riječi ni slušao, nego je silom dao svezati princa Omara i odvesti iz dvorane. On pako i Labakan pođoše u drugu

sobu, gdje je sultan bijesno psovao sultanku, s kojom je dvadesetpet godina živio u lijepom miru.

Sultanka se je vrlo zabrinula o toj cijeloj stvari, ona je bila potpuno uvjerena, da je sultana doista neki lažac prevario. Kad se je malo umirila, smišljaše, kako bi mogla svoga muža o njegovom zlu putu osvjedočiti. To je doduše bilo teško, buduć se onaj drugi iskazao i mačem i različnim pripovijestima iz Omarova života, koje mu je sâm Omar pripovijedao. Tako se on nije nikada mogao uhvatiti u laži.

Sultanka pozove k sebi sve ljude, koji su sultana pratili do seraja, da čuje što je on govorio. Tad je pozvala svoje povjerljive ropkinje, da je savjetuju. One su smišljale ovo i ono sredstvo, dok napokon jedna od njih ne smisli jedno sredstvo, koje šapne sultanki u uho. Ona je bila vrlo mudra žena, pa je znala vrlo dobro sultanove slabe strane. Ona mu je potvrdila, da je to njihov sin, ali mu je stavila jedan uvjet. Sultan i na to pristane. Ona mu reče: „Dajmo iskušati njihovu spretnost. Svaki će od njih biti spretan u jahanju i mačevanju, ali ja imam drugi predlog. Neka svaki od njih sašije jedan kaftan i jedne hlače. Vidjet ćemo, tko će bolje sašiti.“

Sultan se nasmija i reče: „Ah, ti si se doista nečem mudrom dosjetila. Moj će se sin sa bedastim krojačem natjecati, tko će bolji kaftan sašiti.“ Ne, to nije ništa.“

Nu gospođa se pozivala na to, da joj je on obećao ma što zahtjevala. Sultan bijaše čovjek od riječi, pa napokon dozvoli, da se to zbude. Uza sve to je prisegao, ma kako krojač lijepo sašio kaftan i hlače, da ga ipak ne će priznati svojim sinom.

Sultan ode sâm k svom sinu i reče, da ide k svojoj majci, koja bi rado vidjela kaftan, što će ga on sašiti. Labakanu je igralo srce od veselja. Ako se samo o tom radi, to će on svojoj majci i to veselje učiniti.

Tad urediše dvije sobe; u jednoj je radio Omar, a u drugoj Labakan. U nijednoj nije bilo više ništa, do li svila, škare, igla i mjera.

Sultan je bio znatiželjan, kakov li će kaftan njegov sin u jedan dan sašiti. I sultanka je bila taj dan uzrujana: hoće li joj lukavština uspjeti ili ne. Prvi dan nijesu bili gotovi, dadoše drugi i treći dan. Treći dan pozove sultan svoju suprugu, da ogleda kaftane. Pobjedonosno stupi Labakan pred sultana i raširi preda'nj svoj kaftan.

„Gledaj, oče i ti dobra majko, nije li to krasan kaftan,“ reče on. „Ja ću se natjecat sa dvorskim krojačima, koji će mi bolji kaftan sašiti.“

Sultanka se nasmija i pogleda Omara:

„A što si ti načinio, moj sine?“ Nezadovoljan baci ovaj svilu i škare na pod. „Mene su učili konja jašiti, sabljom baratati, moja je strijelica na šezdeset koraka gađala u cilj, ali šivanje mi je nepoznata stvar. To bi bilo nedostojno po Elfi-Bey-a, gospodara Kaira.“

„O ti moj sine!“ povika sultanka. „Ah, hodi, da te ogrlim moj sine! Oprosti, dragi sultane, da sam tu lukavštinu izvela! Zar još ne vidite, tko je princ, a tko krojač? Kaftan je doista krasan, što ga je vaš sin napravio, rado bih još jedino znala, kod kojeg je majstora on to naučio?“

Sultan se zamisli. Čas je pogledao na svoju ženu, čas opet na Labakana.

„I to sve ne koristi,“ reče on, „ja znam način, kojim ću vidjeti: da li sam prevaren ili ne.“

On sjedne na konja i odjaši u obližnju šumu. Tamo je stanovala neka dobra vještica Adolzaida, koja je često i kraljevima znala dijeliti lijepe i dobre savjete.

U srijedi šume bijaše prazno mjesto obraslo sa cedrovima. Po priči bi morala ona ovdje stanovati. Tamo rijetko dolaze ljudi, buduć se je svatko bojao.

Kad je sultan tamo došao, sjaše s konja i postavi se u srijedu, te počne vikati: „Ako je istina, da si ti mojim predšasnicima dijelila savjete, uvaži moju molbu i podaj mi savjet.“

Jedva je te riječi izgovorio, kad se jedan cedar otvori, a iz njega stupi visoka žena s koprenom na cijelom tijelu. —

„Ja znam, zašto ti k meni dolaziš, sultane. Ja ću ti pomoći. Uzmi ove dvije škatuljice. Podaj im to, tko od njih koju hoće. Znam, da će pravi uzeti pravu škatuljicu.“ Tako govoraše Adolzaida i dade sultanu dvije škatuljice, koje su bile vrlo skupe cijene, od srebra i zlata. Na jednoj je bilo napisano: Slava i čast, a na drugoj: Sreća i bogatstvo. Sultan se nije mogao sam snaći, koju će doista koji izabrati, buduć su obadvije bile lijepe i ukusne. —

Čim se je u dvor povratio, pozove preda se ženu i očituje joj, što mu je vještica rekla. Ona je bila uvjerena, da će doista njen ljubimac izabrati onu pravu škatuljicu. —

Pred sultanovim prijestoljem namjestiše dva stola. Na njih metne sultan svojom vlastitom rukom one dvije škatuljice, a zatim naloži robovima, da otvore vrata jedne dvorane. Puče sad pred očima prekrasna povorka samijeh paša i emira carstva, koje je sultan na taj dan k sebi pozvao. Oni posjedaše na niske jastuke, preko kojih su bili prevučeni prekrasni ćilimi.

Kad su svi lijepo posjedali, naloži sultan, neka Labakan uđe. Oholim držanjem tijela stupi on u dvoranu, dođe pred sultanovo prijestolje, baci se na pod i reče: „Što zapovijedaš, gospodine i oče moj?“

Sultan se digne i reče: „Moj sine! Sumnja se o tom, tko je pravi moj sin. Izaberi ovdje jednu od ovijeh škatuljica. Ona će tad posvjedočiti tvoju pravičnost.“

Labakan ustane, te pođe ka stolu.

Oklijevao je dugo, što mu je birati; napokon reče: „Poštovani oče! Što može uzvišenijega biti, do li imati „sreću“ biti tvoj sin, a što je plemenitije, nego posjedovati „bogatstvo“ tvoje milosti. Ja biram škatuljicu sa natpisom „sreća i bogatstvo.“

„Poslije ćemo odlučiti, da li si pravo izabrao. Međutim sjedi do paše iz Medine.

Tad dovedoše Omara. Njegov pogled bijaše turoban lice ozbiljno, a već na prvi pogled smilio se je svakom od prisutnih. On se baci također pred sultanovo prijestolje i upita, što želi?

Sultan mu razloži stvar, a on stupi k stolu.

Omar je pomno pročitao oba natpisa i reče: Zadnji ovi moji dani naučiše me, kako je sreća nestalna, a bogatstvo prolazno; vi ste me nadalje naučili, da u grudima svakoga čovjeka valja da počiva čast, a sa srećom da ne prolazi i slava. Pa ma i samu krunu izgubio, biram škatuljicu s natpisom: „čast i slava.“

On postavi svoju ruku na škatuljicu. To isto naloži sultan i Labakanu.

Sultao si opere ruke u svetoj vodi iz Meke, a tad podignu ruke k nebu i stade moliti: „Bože mojijeh otaca! Ti si već toliko stoljeća branio i štitio moj narod, ne uskrati mi sada svoje milosti. Daj nam milosti, da razlučimo i razjasnimo ovu napast.“ Sultan opet sjedne na svoje prijestolje. Sad je nastala u dvorani neopisiva napetost, miša bi bio čuo, tako je bilo mirno. Sultan reče: „Otvorite se škatuljice!“ a ove se same od sebe otvoriše. U škatuljici, koju je Omar izabrao, ležaše mala kruna i žezlo, — a u Labakanovoj velika igla i nešto malo konca. Sultan im zapovjedi, da preda'nj donesu škatuljice. On uzme krunu u ruke, a ta bijaše čarobna: čim je više dizao, tim je ona bivala veća, dok nije napokon dobila veličinu prave kraljevske krune. Sultan postavi svom sinu Omaru krunu na glavu. Omar pred

njega klekô, a sultan ga poljubi u čelo i metne ga k sebi o desnu. Labakanu ali reče: „Stara je poslovica: „Ne kiti se tuđim perjem.“ Čini mi se, kao da je tebi suđeno, da ostaneš kod igle. Ti nijesi doduše zaslužio moju milost, ali me je netko umolio, komu danas ništa odbiti ne mogu. Ja ti praštam sve. Molio bih te jedino, da čim prije prekoračiš prag moje zemlje.“

Labakan bijaše posve poništen, nije znao, što bi im na to odgovorio. Zasramljen baci se pred princa Omara, iz očiju mu poletiše suze i reče: „Možete li mi Vi oprostiti?“

„Vijernost prijatelju, velikodušje neprijatelju, to je ponos Abassida,“ odvrati princ i digne ga sa zemlje: „Hodi u miru Božjem!“

„O ti moj pravi sinko!“ povika sultan vrlo veselo i pade svom sinu na prsa. Emiri i paše povikaše: „Živio princ!“ Svuda je nastala neobična živahnost. U toj vrevi polako se odšulja Labakan iz dvorane.

Otiđe ponajprije u staju sultanovu, zajaši svoju Murvu i odputi se u Aleksandriju. Ovaj život princa pričinjao mu se je samo snom, ali čim je opazio onu skupocijenu škatuljicu, oćutio bi, da je to bila java.

Kad je napokon došao u Alexandriju, posjeti ponajprije svog starog gospodara. Gospodar ga u prvi mah nije prepoznao, pa ga pitaše: što želi? Kad ga je gospodar dulje promatrao, upozna u njemu svog Labakana. Tad pozove svoje pomoćnike i šegrte i da ste vidjeli te buke i natjeravanje! Ovaj je uzeo metar, onaj iglu, treći opet komad platna, pa udri po siromašnom Labakanu, dok se napokon nije srušio na zemlju.

Kad je sve to mirno pretrpio, stade ga gospodar na sve moguće načine grditi. On je sve opet mučke trpio i htio je gospodara o protivnom uvjeriti. Nu sve nije pomagalo, jer ga konačno pomoćnici pograbiše i baciše iz radionice. Izmučen i izlupan sjeo je na svoju

Murvu i odvezao se do prvog kavotočja. Tamo je legao i slatko usnuo.

Drugoga dana proda on onu skupocijenu škatuljicu draguljaru, a za taj novac kupi si kuću, pa si uredi poslovnu radionicu. Na kuću je izvjesio natpis: „Labakan, krojač.“ Prvi mu je posao bio, da zakrpa onaj kaput, koji mu je gospodar batinama svega poderao. Uzme onu iglu iz škatuljice i šivaše vrlo marljivo. Nu gle čuda drugog dana! On je samo držao svoju iglu, a ona je kan'da sama šivala.

To nije bila sva čarolija i moć! Onaj konac nije mogao Labakan nikako potrošiti, baš da je neznam kako dugo i marljivo šivao.

Labakan je u čas zadobio mnogo mušterija, budući je radio marljivo i dobro. Samo se je cijela Alexandrija čudila, da ne drži pomoćnike, a izrađuje tolike poslove.

I tako je dalje živio Labakan pošteno i mirno. Pa ako ona igla nije izgubila moć, to bi još danas mogla šivati sa čudotvornim koncem vještice Adolzaide.

Zapadom sunca došla je karavana tri sata pred Kairo. Bijaše to mjesto Birket el Had. Baš su u to doba očekivali karavanu. Tu su se odmah našli prijatelji trgovaca, s kojima pođoše kroz vrata Bebel Falch u grad Kairo. (Tko kroz ova vrata prođe bit će sretan, budući je kroz njih i sâm Muhamed prošao.

Na trgu se oprostiše trgovci od Zaleukasa i stranca i pođoše sa svojim prijateljima. Zaleukas ali pokaza strancu najbolje kavotočje i ponudi mu, da pođu jesti. Stranac mu obeća, ali će se prije toga malko preobući.

Zaleukas je međutim pošao k nekim znancima i onda se vratio kući.

Na hodniku se začuli teški i polagani koraci. On ustane, da pođe gostu u susret. Nu kako se je uplašio, kad je otvorio vrata. Pred njim se pokazala neobična,

a vrlo znana pojava. Na sebi je imao onaj crveni ogrtač, stas je visok, a ona krinka na licu bijaše ista, koju je vidio u Fiorenci.

Čudno čuvstvo rodilo se u Zaleukasa. On je već bio na to zaboravio, a sad mu ova pojava i nehotice u svijest dovlači svaku i najneznatniju sličicu pred oči.

„Što ćeš ovdje?“ povika Grk čovjeku, koji je nepomično stajao na jednoj stepenici. „Bježi, ako ne želiš, da te satrem!“

„Zaleukas,“ progovori vrlo poznat glas. „Zar ti tako dočekuješ svoje goste?“ Ovaj skine krinku sa lica i odmota ogrtač; bijaše onaj stranac Selim Baruch.

Zaleukas se još nije pravo umirio. To je stranac opazio, pa reče: „Ja ti čitam na licu tvoje misli. Morao sam se sakriti, da me nikada više ne vidiš. Nu nijesam mogao. Ja ti mnogo toga dugujem. Osveti mi se — ubij me! Jednom si mi rekao: Vjera mojih otaca nalaže mi, da ga ljubim; budué je možda nesretniji od mene.“

„Dugo bih morao glagoljati, da ti se valjano prikažem. Rodio sam se u Alexandriji od kršćanskih roditelja. Moj otac bijaše francuski konzul u Alexandriji. Od desete godine odvedoše me u Francusku, gdje su me kod brata moje majke odgajali. I kad je ono nastala revolucija, moradoh potražiti utočište u svom roditeljskom domu. Bijah pun nade, da ću sada u roditeljskoj kući naći mir i red. Ali sam se razočarao! Došavši kući što sam našao? Moj brat se pred kratko vrijeme oženio sa nekom Fiorentinskom djevojkom. Dva dana iza toga nestalo djevojke, kao da je u zemlju propala. Svi su bili u tom složni, da ju je valjda ugrabila neka grabežna družina. Kako je sad tek bilo pri duši mome bratu? Nu sve se je začudilo, kad su se začuli ovi glasovi: nevjerna žena otputovala je lađom s jednim Talijanom. Moj brat odluči poći za njom u potjeru. Nu njegov tast ga umoli, da će on stvar urediti. I Fiorentinac pođe u Napulj

kamo je djevojka imala pobjeći. Pa što se je još u mojoj kući dogodilo? Vlada je pronašla u poslovima moga oca i brata velike pogrješke, pa ih odvedoše u Francusku i tamo ih ubiše. Moja žalosna majka pade u ludilo, te je tek iza 10 mjeseci u najtežim mukama umrla. Sad ostadoh sâm, ostavljen od svih svojih roditelja i znanaca. Jedna me je samo misao tješila, koju mi je moja blagopokojna majka na umoru rekla.

„U zadnjim časovima povratila se svijest mojoj majci. Ona me pozove preda se i stane mi govoriti o sudbini naše obitelji i o sudbini svojoj. Tad je naložila da odu svi iz sobe. Ona mi reče: Ja ti mogu svoj blagoslov dati tek onda, kad mi obećaš, da ćeš mi nešto učiniti. Bijah veseo, da se je majka oporavila, obećam joj, da ću za nju sve učiniti. Ona mi iskali svoj gnjev nad onom ženskinjom i njenim ocem Talijanom. Ujedno mi zaprijeti svojim prokletstvom, ne budem li osvetio svoju kuću. I tad je umrla u mojem naručaju. Ona osveta doduše bila se je već odavna rodila u mojoj duši, ali sad se rodi silnom jakošću. Sakupim još nešto imetka, što mi je iza roditelja ostalo, te odlučim se osvetiti, prošao ili propao!“

„U brzo bijah u Fiorenci, gdje sam se tajno skrivao. Meni je bilo teško osnovu izvesti. Stari onaj Fiorentinac postao je naime gouverner, te je bio čvrstom stražom opčuvan. Nu ipak slučaj mi je pomogao. Jedne večeri opazim nekog čovjeka u livreji, koji mi bijaše vrlo poznat. Bijaše to Pietro, sluga gouvernera, kojeg sam još iz Alexandrije poznavao. Pietro bijaše srdit. Ja ga zaustavim, a on mi pripovijedaše: otkako je njegov gospodar postao gouverner, nikako mu ne može ničim ugoditi. Najteži je korak prošao, pomisli u sebi. Sad sam si našao prijatelja, koji će mi u svako doba otvoriti vrata moga neprijatelja. Život starog gouvernera činio mi se je odviše malena kazna za osvetu moje kuće. Odlučih

mu ubiti njegovu milu kćerku Biancu. Ona je bila baš povod nesreće mojem bratu. To sam tim većma želio, da je ubijem, jer se je baš onih dana imala po drugi vjenčati. Sad je morala poginuti. Nu ja nijesam imao toliko snage, da djelo izvršim, a ni stari sluga Pietro. Tražili smo s toga čovjeka, koji bi nam to djelo pomogao. Među Fiorentincima ne bi se ni jedan našao, buduć su svi gouvernera u velike štovali. Moradoh potražiti stranca. Tad se Pietro sjeti, da si ti u Fiorenci stranac i pametan liječnik. Tebe izabrasmo. Tad se je ono zbilo s ovim ogrtačem.“

„Pietro nam je otvorio mala vrata palače; on bi nas doduše i natrag tako pustio, da se nijesmo uplašili nekih nepoznatih koračaja. Bijah se sav prestrašio, te sam bježao, dok nijesam posve izmučen pao pred crkvena vrata. Tamo sam neko vrijeme sjedio, a neprestano sam mislio na tebe. Kako li će se s tobom svršiti — ako te ulove.“

„Došao sam poslije k palači, ali nijesam mogao vidjeti ni tebe ni Pietra. Vratašca bijahu otvorena, to sam bar imao nadu, da si se ti mogao bijegom spasiti. Ja sam bio silno uzrujan zbog tog djela drugi dan. Odmah sam otputovao u Rim. Iza nekoliko dana, govorilo se je svuda, da je Biancu ubio neki grčki liječnik. Zabrinut vratih se natrag u Fiorencu. Moja osveta činjaše mi se odviše velika, jer bi mogao i tvoj život nastradati. Ja sam došao isti dan, kad su ti ruku otsjekli. Nijesam o tom ništa govorio. Nu kad sam vidio, kako krv teče — ti znaš, što sam kasnije učinio. A što misliš, zašto li ja sad s tobom baš putujem? Teški kamen tišti moje srce i dušu, buduć mi još nikada oprostio nijesi.“

Šuteći slušao je Grk svoga gosta. Kad je dovršio, kimnu glavom, kao da mu pripovijedanje potvrđuje.

„Ja sam znao, da si ti možda još nesretniji, nego ja, buduć će ono nečasno djelo lebditi ti pred očima.

Ja ti od srca praštam. Nu dozvoli, da te još nešto upitam: Kako dolaziš tako u ovu pustinju? Što ćeš početi, kad si meni u Carigradu kuću kupio? 87

„Poći ću sada u Alexandriju natrag,“ reče upitani. „U mojim grudima raste sve više mržnja prema onim ljudima, koji se naobraženima zovu. Vjeruj mi! Među mojim muslomanima bijah mnogo sretniji. Tek sam bio nekoliko dana u Alexandriji, našao sam si nekolicinu ljudi, koji su mi bili odani, oni su me nazivali svojim knezom, a ja sam među njima živio vrlo rado i zadovoljno. Naš posao bio je vječni boj i težnja za ljudskim životom. I premda moji Azijati nijesu tako obrazovani kao Europejci, ipak i među njima nema takovih, u kojima bi se rodila i najmanja iskra sebičnosti i zavisti.“

Zaleukas zahvali strancu, što mu je ovako iskreno kazao svoje nazore; uhvati ga za ruku i umoli ga, neka s njime pođe, živi i umre.

Ganut tim riječima gledaše ga stranac.

„Po tom zaključujem,“ reče on, „da si mi doista sve oprostio i da me doista ljubiš. Ja ti se za to najiskrenije zahvaljujem.“

Stranac skoči sa sjedala, te reče dubokim, a ipak milim glasom: „Tvoj prijedlog je lijep. Za svakog drugog bio bi krasan, ja ga ne mogu primiti. Dolje je osedlan moj konj, tamo me već čekaju moji ljudi. Da si zdravo Zaleukasu!“

Obojica bijahu do suza ganuti, pa se prijateljski ogrliše. —

„A kako se zoveš ti? Kako bi zvao svog gosta, koji će mi u vječnoj uspomeni ostati,“ upita Grk.

„Stranac ga gledaše neko vrijeme nepomično, stisne mu još jednom ruku i reče: „Zovu me gospodarom pustinje. Ja sam razbojnik Orbasan.“

Konac.

